

Dr. Völcsy Balázs Ph.D.
egyetemi tanársegéd
ELTE-ÁJK, Polgári Eljárásjogi Tanszék:

A külföldi jog tartalmának megállapítása a gyakorlatban – különös tekintettel a polgári perjogi kérdésekre

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3. oldal
2. A külföldi jog terjedelme	5. oldal
3. A külföldi jog tartalmának megállapítása	7. oldal
3.1. Áttekintés	7. oldal
3.2. Nemzetközi egyezmények, különösen a Londoni Egyezmény	8. oldal
3.3. Európai uniós eszközök	9. oldal
3.4. Belső jogi eszközök	10. oldal
3.5. Közjegyzők számára rendelkezésre álló speciális eszközök	14. oldal
3.6. Összegzés és nemzetközi kitekintés	15. oldal
4. A külföldi jog tartalmának megállapításával kapcsolatban felmerülő perjogi kérdések	16. oldal
4.1. Az egyszerű fordítás szükségessége és a költségek viselése	16. oldal
4.2. A hiteles fordítás kérdése	20. oldal
4.3. Költségkedvezmények hatálya	21. oldal
4.4. A külföldi jog tartalmának téves megállapítása	22. oldal
5. A külföldi jog hiányának jogkövetkezménye	23. oldal
5.1. Észszerű idő kérdése	24. oldal
5.2. Kisegítő anyagi jog alkalmazása	27. oldal
6. A külföldi jog alkalmazásának mellőzése	28. oldal
6.1. Az általános kitérítő klauzula – különös tekintettel a perjogi kérdésekre	28. oldal
6.2. Az általános kitérítő klauzula – különös tekintettel a jogválasztás kapcsolatára	32. oldal
7. Zárszó	33. oldal
8. Forrás és irodalomjegyzék	35. oldal

1. Bevezetés

2018. január 1. napján lépett hatályba a nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény (Nmjtv. vagy Kódex). A nemzetközi magánjog tudományának az egyik legnehezebben megválaszolható kérdése („a nemzetközi magánjog keresztje”)¹ a külföldi jog tartalmának megállapítása, valamint az ezzel összefüggő, belső eljárásjogi kérdések kezelése (például: bizonyítási szabályok, perköltség-viselés). Ez a szabályozási igény szükségszerűen jelenti a polgári perjogi szabályokkal összhangban álló kezelés igényét, nem véletlen, hogy a nemzetközi magánjog kodifikációja során is alapvető célkitűzésként került meghatározása a polgári perjogi szabályokkal való harmónia kialakítása dogmatikai, terminológiai és rendszertani szempontból egyaránt.²

A fentiek alapján jelen tanulmány célja annak elemzése, hogy a nemzetközi jog új kódexe, valamint ezzel párhuzamosan az ugyancsak 2018. január 1. napján hatályba lépő a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) szabályai miként rendezik (adott esetben) segítik a külföldi jog tartalmának megállapítását. Az Nmjtv. 7. § (2) bekezdésének, valamint 8. §-ának jelentőséget érzékelteti, hogy „drasztikusan megnőtt a határon átnyúló személyi és vagyoni forgalom, s ebből kifolyólag emelkedett a nemzetközi vonatkozású jogviszonyok száma, és az ügyek jellege is sokszínűbb lett.”³ Ezzel párhuzamosan az Európai Unióban minden ötödik házasság „nemzetközinek” tekinthető, míg az államhatárokon átívelő öröklési ügyek száma évente közel 450.000, kombinált értéküket pedig 120 milliárd euróra becsülik.⁴

Erre tekintettel a vizsgálódásom komplex szemléletű, egyszerre nemzetközi magánjogi és polgári perjogi kérdéseket vizsgál. Hangsúlyozandó, hogy – álláspontom szerint – a külföldi jog tartalmának megállapítása a nemzetközi magánjog azon jogterületéhez tartozik, amelyet normatív szinten generálklauzulák, vagy ahhoz rendkívül közel álló, nyitott tényállások szabályoznak, így szükségszerűen azok tartalmát a bírói gyakorlat tölti meg, sok esetben

¹ MÁDL Ferenc – VÉKÁS Lajos: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. ELTE-Eötvös Kiadó, Bp., 2012. 131.

² T/14237. sz. törvényjavaslat a nemzetközi magánjogról 33.

³ Törvényjavaslat 32.

⁴ VÉKÁS Lajos: Egy új nemzetközi magánjogi törvény megalkotásának néhány elvi kérdéséről In: Jogtudományi Közlöny 2015/5. 292.

hézagpótló, értelmező, jogfejlesztő jelleggel.⁵ Éppen ezért tartom kiemelendőnek azon következtetést, amely szerint „a bírói gyakorlat elemzésének az általános részi intézmények megreformálása során hatalmas szerep jutott.”⁶ A bírói gyakorlat jelentőségét emeli ki BURIÁN László⁷ is.⁸

Így az Nmjtvt. és a Pp. egyes rendelkezésein túlmenően áttekintem a vonatkozó judikatúrát. Alapvető célkitűzés továbbá, hogy következtetéseimet minden esetben a Madridi Alapelvekre reflektálva vonjam le, hiszen azok „egy jövőbeli uniós szabályozás kereteit adják.”⁹ Elemzésemben reflektálok a külföldi jogról való tájékoztatásról szóló, Londonban, 1968. június 7. napján aláírt Európai Egyezmény (a továbbiakban: Londoni Egyezmény vagy Egyezmény), valamint Strasbourgban, 1978. március 15. napján aláírt Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 140/1992. (X. 20.) Kormányrendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) szabályaira is.

Terjedelmi korlátokra tekintettel munkámban kizárólag a külföldi jog tartalmának megállapításával, és az azzal szorosan összefüggő eljárásjogi kérdésekkel kívánok foglalkozni. Ez szükségszerűen azt is jelenti, hogy nem vizsgálom azt a kérdéskört, hogy a külföldi jogot hivatalból vagy kérelemre kell alkalmazni, pusztán annyit rögzíték, hogy a bíróság a külföldi jogot hivatalból alkalmazza [Nmjtvt. 7. § (1) bek.]. Ez összefüggésben áll azon a nemzetközi magánjogi törvény koncepciójában megfogalmazott tétellel, miszerint a „Koncepció fenntartandónak ítéli a hatályos jognak azt az elvi tételét, hogy a bíróság a külföldi jogot

⁵ A bírói gyakorlat feldolgozásánál támaszkodtam: BÓKA János: A Kúria és az ítélőtáblák joggyakorlata a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelettel (Nmjtvt.) kapcsolatban II. rész – Az alkalmazandó joggal kapcsolatos kérdések In: Kúriai döntések 2015, 8. szám 883-884.

⁶ VADÁSZ Vanda: Új szakasz a magyar nemzetközi magánjogban. A Kódex, mint a kollíziós jog reagálóképességének mérőeszköze – MTA LAW Working Papers 2020/28. 11.

⁷ BURIÁN László: Gondolatok az uniós nemzetközi magánjog általános szabályai megalkotásának lehetőségéről és szükségességéről. In: BURIÁN László – SZABÓ Sarolta (szerk.): Arbitrando et curriculum bene deligendo - Ünnepi kötet Horváth Éva 70. születésnapja alkalmából Bp., Pázmány Press 2014. 36.; BURIÁN László: Kodifikálható-e az Európai Unió nemzetközi magánjogának „Általános Része?” In: Iustum Aequum Salutare, 2014, 2. szám 11-13.

⁸ Tanulmányomban ugyanakkor nem foglalkozom egy lehetséges Róma 0 rendelet megalkotásával kapcsolatos jogirodalom nézetekkel, ezekre részletesen ld.: Burián (2014) i. m.: 32-43. és az ott említett szakirodalmat. A külföldi jogirodalomból: Erik JAYME – Carl ZIMMER: Brauchen wir eine Rom §-Verordnung – Überlegungen zu einem Allgemeinen Teil des Europäischen IPR – Symposium an der Universität Bayreuth. Praxis des Internationalen Privat-und Verfahrensrechts, 2013/1.; Rolf Wagner: Do We Need a Rome 0 Regulation? Netherlands International Law Review, 2014/2.; Stefan LEIBLÉ – Michael MÜLLER: The idea of a „Rome 0 Regulation” In: Andreea BONOMI – Gian Paolo ROMANO (eds.): Yearbook of Private International Law Vol. XIV – 2012/2013., Köln, 2012/2013.

⁹ SZABÓ Sarolta: A külföldi jog alkalmazásának (tartalma megállapításának) problematikája. BERKE Barna – NEMESSÁNYI Zoltán (szerk.): Az új nemzetközi magánjogi törvény alapjai. Kodifikációs előtanulmányok. HVG ORAC, Bp., 2016. 65.

jogkérdésként kezeli és hivatalból alkalmazza” [az új nemzetközi magánjogi törvény koncepciójáról szóló 1673/2016. (XI. 29.) Kormányhatározat 19. pont].

Tanulmányomban nem vizsgálom a külföldi jog figyelembevételének indokára vonatkozó jogirodalmi álláspontokat, így különösen a kontinentális jogrendszerekre hatást gyakorolt németalföldi iskola nézeteit, valamint az ehhez szorosan kapcsolódó státúumelmélet részleteit.¹⁰

Így kifejezetten a 2018. január 1. napján hatályba lépő Pp. rendelkezéseire tekintettel vizsgálom a perjogi kérdéseket, azaz azaz az Nmjt. és a Pp. szabályainak együttes értelmezésére teszek kísérletet, minden esetben reflektálva a korábbi perjogi kódex hatálya alatt született eseti döntésekre, nem mellőzve – szükség esetén – azok kritikai értékelését sem.

Szükségesnek tartom leszögezni, hogy a téma komplexitása megköveteli, hogy pontszerűen kitekintsek a magyar jogalkotásra – kiemelten a polgári perjogi és a nemzetközi magánjogi kodifikációra – meghatározó befolyást gyakorló külföldi joganyagra (kodifikált normák és joggyakorlat). Ez azonban – éppen terjedelmi korlátok miatt – nem lehet teljes körű, klasszikus jogösszehasonlításra nem vállalkozhatok.¹¹

Hangsúlyozandónak tartom, hogy a külföldi jog tartalmával kapcsolatos rendelkezések az uniós érintettségű jogviták esetén is relevánsak, hiszen, ha az alkalmazandó külföldi jog kijelölése (meghatározása) egy uniós rendeletben vagy nemzetközi egyezményben történik, az esetben is a külföldi jog tartalmának megállapításával kapcsolatos részletszabályokat az Nmjt. és az annak alapján kialakult bírói gyakorlat határozza meg.¹²

Továbbmenve a külföldi jog alkalmazására és tartalmának megállapítására irányuló rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell a Kódex 6. § szerinti, belső területközi vagy személyközi kollíziós jogszabályokra is, hiszen ezek is egy külföldi állam jogszabályai.¹³ A 6. §-szal kapcsolatos jogértelmezési kérdésekre jelen munkámban nem térek ki.

¹⁰ MÁDL – VÉKÁS i. m.: 49-56.

¹¹ A klasszikus jogösszehasonlítás mintaadó munkája: Konrad ZWEIGER – Hein KÖTZ: Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts. Band I. Grundlagen 2., neuarbeitete Auflage, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen, 1986

¹² SZABÓ Sarolta: Általános rendelkezések. VÉKÁS Lajos – NEMESSÁNYI Zoltán – OSZTOVITS András (szerk.): A nemzetközi magánjogról szóló törvény kommentárja, HVG-ORAC, Budapest, 2020. 89.

¹³ Részletesen ld.: T/14237. sz. törvényjavaslat 43.

2. A külföldi jog terjedelme

Az Nmjtvt. 6. alcíme a következőképp rendelkezik: „A külföldi jog alkalmazása és terjedelmének megállapítása.” A jogirodalom kiemeli, hogy a Kódex elhatárolja egymástól a külföldi jog hivatalból történő alkalmazását és tartalmának megállapítását, mindkét esetről önálló §-ban rendelkezik.¹⁴ Álláspontom szerint is kifejezetten előnyös, hogy e két kérdést önállóan szabályozza az Nmjtvt., azonban a külföldi jog alkalmazására vonatkozó kötelezettséget kizárólag a 7. § (1) bekezdése tartalmazza, míg a 7. § (2) bekezdése, valamint a 8. §-a (1)-(3) bekezdése a külföldi jog terjedelmét rögzíti. Az az előírás, miszerint a bíróság a külföldi jogot annak saját szabályai és gyakorlata szerint értelmezi [Nmjtvt. 7. § (2) bek.] – véleményem szerint – a külföldi jog tartalmának a megállapítására vonatkozik.

A Kódex 7. § (2) bekezdésében rögzített tétel nem előzmény nélküli, de kiemelkedő jelentőségű.

Nem előzmény nélküli, hiszen már a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (Nmjtvt.) 1970. évi tervezetének 6. § (2) bekezdése és a kihirdetett jogszabály 5. § (1) bekezdése is ennek megfelelő rendelkezést tartalmazott.¹⁵ A korábbi jogunk is akként vélekedett erről a kérdéssel, miszerint a külföldi jogot úgy kell alkalmazni, ahogy az ott van hatályban, így a külföldi bírói gyakorlatot is értékelni kell. Ez az értékelés a külföldi ítélet bírálatának gyakorlását is magában foglalja, azaz a magyar bíró akként értékelheti a külföldi ítéletet, mint azt a külföldi bíró tenné.¹⁶

Másrészt az irányadó külföldi nemzetközi magánjogi törvénykönyvek is rögzítik ezt az elvet. Így például az osztrák nemzetközi magánjogi törvénykönyv szerint a bíróságnak a külföldi jogot akként kell alkalmazni, mint arra az eredeti érvényesülési területén (*ursprünglichen Geltungsbereich*) sor kerülne [IPR-Gesetz¹⁷ 3. §].

Jelentőségét megfelelően érzékelteti, hogy az Nmjtvt. hatálya alatt a bírói gyakorlat – szűk kivételektől eltekintve¹⁸ – elzárkózott a külföldi esetjog figyelembevételétől.¹⁹ Példaértékű

¹⁴ BURIÁN László: Általános részi jogintézmények szabályozása a régi és az új nemzetközi magánjogi Kódexben In: Közjegyzők közlönye 2018, 3. szám 16.

¹⁵ SZABÓ (2020) i. m.: 79.

¹⁶ SZÁSZY István: Nemzetközi magánjog, Bp., 1938. 170.

¹⁷ Bundesgesetz vom 15. Juni 1978 über das internationale Privatrecht

¹⁸ EBH2006. 1520.; BH2014. I.26.; Fővárosi Ítéletábrla Pf.21.238/2018/5.

¹⁹ BURIÁN i. m.: 16.

megállapítást tett a legfőbb bírói fórum azon eseti döntésében, amelyben rögzítette, hogy a „külföldi jog tartalmának megállapítása során a teljes joganyag egységben, rendszerben való ismerete szükséges, egyes kiragadott jogintézmények, fogalmak használata nem elégséges [Pf.III. 25.783/2002/5.].²⁰ Azaz a külföldi jog alkalmazása során ismerni kell annak joggyakorlatát is.²¹ Releváns azon elv, amely a 34/1992. (VI. 1.) AB határozatból is következik, miszerint nem lehetséges az, hogy a bíróság a vagyoni kártérítés és a nem vagyoni kártérítés (2014. március 15. napja óta: sérelemdíj) kapcsán külön-külön határozza meg az alkalmazandó jogot. Az AB ugyanis hangsúlyozta, hogy a kártérítési rendszert²² a károsult szempontjából egységes egészként kell kezelni [34/1992. (VI. 1.) AB határozat Indokolás 7. pont].²³ Érintőlegesen utalok rá – mert külön tanulmány tárgyát képezhetné – hogy Európai Unió Bírósága – ugyan ritkán – de alkalmazza ítélezése során a külföldi jogot (értve ez alatt nem tagállami jogot például: USA jogát), azonban ekkor is mindig a külföldi jog fogalmából kölcsönzött logikára támaszkodik.²⁴

3. A külföldi jog tartalmának megállapítása

3.1. Áttekintés

A Madridi Alapelvek 4. pontja rögzíti, hogy a tagállamoknak mindent meg kell tenniük a külföldi jog tartalmának megállapítása érdekében, így – immár az 5. alapelv között – kinyilvánítja, hogy minden lehetséges eszközt fel kell kutatni, amely segíti a tagállamok fórumait a külföldi jog tartalmának bizonyításában. Ennek keretében bátorítani kell a más fórumokkal és/vagy felekkel való együttműködést. Így megkülönböztetünk nemzetközi egyezményes, uniós, illetve tagállami, belső jogi eszközöket.²⁵

²⁰ A döntést kiemeli: SZABÓ i. m.: 78.

²¹ SZABÓ Sarolta: Az új nemzetközi magánjogi törvény egyes általános részi kérdéseiről In: Jogtudományi Közlöny, 2018, 11. szám 452.

²² Értelemszerűen a kártérítési rendszer 2014. március 14. napjáig a vagyoni és a nem vagyoni kártérítés rendszerét, míg 2014. március 15. napjától a kártérítés és a sérelemdíj rendszerét foglalja magában.

²³ A döntés jelentőségét a jogirodalom is kiemeli: NAGYNÉ SANDOR Ildikó: Külföldi jog alkalmazása polgári perben – kártérítési peres kitekintéssel In: Eljárásjogi szemle 2018, 3.szám 14.

²⁴ Lee FAIRCLOTH PEOPLES: The Influence the Foreign Law Cited in the Opinions of Advocated General on Community Law *Yearbook of European Law*, Volume 28, Issue 1, 2009. 468.

²⁵ A tipizálás során figyelemmel voltam SZABÓ Sarolta rendszerezésére: SZABÓ (2020) i. m.: 80.

3.2. Nemzetközi egyezmények, különösen a Londoni Egyezmény

A Londoni Egyezmény – mint többoldalú nemzetközi egyezmény – a nemzetközi egyezmények sorából kitűnik, egyebekben azonban Magyarország 26 országgal kötött bilaterális megállapodást kifejezetten a külföldi jog tartalmának megállapítása érdekében.²⁶ Figyelemmel kell azonban lenni, hogy a polgári ügyekben való igazságügyi együttműködés uniós szabályozási hatáskörbe került, ez pedig érdemben befolyásolta a nemzetközi szerződéskötési hatásköreinket, így harmadik államokkal kötendő kétoldalú jogsegélyszerződések megkötésére a jövőben már nem lesz lehetőség. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a már meglévő szerződések felülvizsgálatára ne kerülne sor, kiváltképp, ha azok bizonyos kérdésben az uniós joggal összhangban nem álló rendelkezéseket tartalmaznak.²⁷

Jelentőségénél fogva külön elemzést indokol a Londoni Egyezmény, amely a Kormányrendelettel került kihirdetésre. Az Egyezmény alkalmazási köre a szerződő felek polgári jogi és kereskedelmi jogi jogszabályairól, eljárásukról, valamint az igazságügyi szervezetrendszerükről szóló tájékoztatásra terjed ki [1. cikk (1) bekezdés], azzal, hogy minden szerződő fél felállít egy átvevő intézményt, amely a másik szerződő féltől származó tájékoztatás iránti kérelmeket fogadja [2. cikk (1) bekezdés a) alpont]. Az Egyezmény hatékonyságát nagymértékben befolyásolja, hogy tájékoztatás iránti megkeresést csak igazságügyi hatóság terjeszthet elő, valamint, hogy arra csak folyamatban lévő eljárásokban kerülhet sor [3. cikk (1) bekezdés]. Ez utóbbi feltételt nem tartom szerencsésnek, mert elzárja annak lehetőségét, hogy a per előtt – mintegy előzetes bizonyítás mintájára – a felek megismerhessék a jogvitájukra alkalmazandó külföldi jogot, és így megalapozottabban dönthessenek a keresetindításról.

Az Egyezmény ugyanakkor nagymértékben segítheti azon elvnek az érvényesülését, miszerint a külföldi jogot saját szabályai és gyakorlata szerint kell értelmezni [Nmjtv. 7. § (2) bekezdés], hiszen előírja, hogy a válasznak – az esettől függően – a releváns jogszabálysövegeket és jogalkalmazói döntéseket kell magában foglalnia. Ha a megkereső hatóság megfelelő tájékoztatása érdekében ez szükségesnek tűnik, az előbbihez kiegészítő dokumentumokat is mellékelni lehet, úgymint jogtudományi művekből és jogszabály-előkészítő munkákból vett szemelvényeket. Csatolhatók indokolások, kommentárok is [7. cikk]. Mindazonáltal a

²⁶ Uo.: 80.

²⁷ SZÖCS Tibor: A magyar nemzetközi polgári eljárásjog reformja – szabályozást igénylő kérdések. NÉMETH János - VARGA István (szerk.): Egy új polgári perrendtartás alapjai. HVG-ORAC, Bp., 2014. 675.

válaszban adott tájékoztatás nem köti azt az igazságügyi hatóságot, amely a megkeresést előterjesztette [8. cikk].

Osztom azt az álláspontot, hogy az Egyezmény rendkívül hasznos eszköz lehet, de nem minden esetben gyors és hatékony. Több esetben akár évekig is húzódhat a válaszadás,²⁸ és emellett a beérkezett választ – szükség esetén – le is kell fordítani.²⁹ Az Egyezmény alapján ugyanis a választ a megkeresett Állam a saját nyelvén adja meg [14. cikk (1) bekezdés].

3.3. Európai uniós eszközök

Az EU-s tagállamok viszonyában az egyik legfontosabb elem az Európai Igazságügyi Hálózat (EIH vagy Hálózat)), amelynek rendeltetése: polgári és kereskedelmi ügyekben – mind a létező jogi aktusokkal szabályozott területeken, mind pedig azokon, amelyekre nézve jelenleg ilyen szabályozás nem létezik – elősegítse a tagállamok között folytatott igazságügyi együttműködést [(10) preambulumbekkezdés].³⁰ Céljainak megvalósítása érdekében, a polgári és kereskedelmi ügyekben a Hálózat tevékenységét a tagállamok által kijelölt kapcsolattartók támogatják [(13) preambulumbekkezdés].

A Hálózat működéséhez elengedhetetlenek:

- a) kapcsolattartók,
- b) központi szervek és központi hatóságok,
- c) összekötő tisztviselők és
- d) egyéb megfelelő igazságügyi vagy közigazgatási hatóságok, amelyek hatásköre kiterjed a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott együttműködésre, ha tagállamaik hasznosnak vélik részvételüket a hálózatban [2. cikk (1) bekezdés].

A Hálózat feladata kettős:

- a) a tagállamok polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködésének elősegítése, beleértve egy információs rendszer kialakítását, fokozatos kiépítését és folyamatos naprakészen tartását a hálózat tagjai részére;

²⁸ Fővárosi Ítéltábla Gf.40.277/2015/6.

²⁹ SZABÓ (2016) i. m.: 71. és SZABÓ (2020) i. m.: 82.

³⁰ A Tanács 2001. május 28-i 2001/470/EK határozata az Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról polgári és kereskedelmi ügyekben

b) a nyilvánosság számára hozzáférhető információs rendszer kialakítása, fokozatos kiépítése és folyamatos naprakészen tartása [3. cikk (1) bekezdés].

Az EIH a fenti feladatokat a következő – a külföldi jog megállapítása szempontjából releváns – célok megvalósítása érdekében fejt ki:

a) a határokon átnyúló következményekkel járó eljárások zavartalan lefolytatása, valamint a tagállamok közötti igazságügyi együttműködésre irányuló kérelmek elintézése, különösen, ha nincs vonatkozó közösségi vagy nemzetközi jogi rendelkezés;

[...]

c) egy, a nyilvánosság számára elérhető információs rendszer kialakítása és fenntartása az Európai Unióban polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködésről, az erre vonatkozó közösségi jogi aktusokról és nemzetközi megállapodásokról, valamint a tagállamok belső jogáról, különös tekintettel az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésre [3. cikk (2) bekezdés].

A Hálózat legnagyobb, bárki számára korlátozásmentesen hozzáférhető előnye, az ún. nyilvános információs rendszer. Ennek elemei a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködésre vonatkozó közösségi jogi aktusok, az ezek végrehajtásához tartozó belföldi jogi aktusok, valamint a tájékoztató füzetek [14. cikk (2) bekezdés a-b) és e) pont]. Utóbbi azért is releváns, mert azok adott esetben a tagállamok fontosabb ítélkezési gyakorlatának elemeit is tartalmazzák [15. cikk (4) bekezdés].

3.4. Belső jogi eszközök

1980. január 1. napja óta a külföldi jog tartalmának megállapításához igénybe vehető eszközöket a nemzetközi magánjogra irányadó joganyag tartalmazza. Ezt megelőzően a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: 1952. évi Pp.) 200. §-a rendelkezett ezen esetről. Az, hogy 1980. január 1. napját követően az Nmjtvr. 5. §-a szabályozta a külföldi jog megállapítását észszerű megoldásnak tartom, hiszen az 1952. évi Pp. 200. §-a is a „Bizonyítás” fejezetben került elhelyezésre, amely azt a koncepcionálisan téves látszatot kelthette, hogy a külföldi jog körében egyfajta bizonyítási szabály érvényesül, éppen ezért is nevezték ezt a normát idegen testnek³¹ a perjog rendszerében. Ezt az állítást akkor is

³¹ Szöcs (2014) i. m: 687.

irányadónak tekinthető, ha „a külföldi jog tartalmának megállapításánál a bíróság a felek által előterjesztett bizonyítékokat is figyelembe veheti.”³² Ugyanezt az elvet megerősíti az Nmjtvt. kapcsolódó indokolása is, amely szerint: „A külföldi jog tartalmának megállapítása a bíróság kötelezettsége. A külföldi jog tartalmának bizonyítását³³ illetően ugyanakkor a bírónak szabad mozgástere van. Figyelembe veheti a felek előterjesztéseit (pl. a felek által külföldről beszerzett törvénybizonyítványt, hiteles forrásból származó jogszabályokat, kommentárokat).”³⁴

Az Nmjtvt. 8. § (2) bekezdése példálózó jelleggel említi a felek előterjesztését, szakvéleményt, valamint az igazságügyért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) vonatkozó tájékoztatását.

A bírói gyakorlat – állásponantom szerint helyeselhető értelmezése alapján – fel is hívhatja a felek figyelmét egyrészt a külföldi jog tartalmának megállapításának szükségességére, valamint ez ennek során igénybe vehető „bizonyítási eszközökre.”³⁵ E körben hangsúlyozandó: a jogirodalom és tanulmányomban én is – kényszerűségből – több esetben is a „bizonyítás,” „bizonyítási eszköz” kifejezést használom, ez azonban nem azt jelenti, hogy a perjogi értelemben vett bizonyításról van szó, így nem érvényesülhet a bizonyítási teher³⁶ [Pp. 265. § (1) bekezdés] jogintézménye sem. Ugyanezt az állásponantom képviseli a legújabb judikatúra.³⁷ A törvénykezési gyakorlatban ugyanis korábban született olyan eseti döntés, amely szerint a felperesnek bizonyítási indítványt kell tennie a külföldi jog tartalmának megállapítására, míg a bizonyítatlanság következményeit neki kell viselnie.³⁸ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a jogirodalom ezen határozatot jogos kritikával illette.³⁹

A fentiek alapján megállapíthatónak tartom, hogy a „felek előterjesztése” fordulat rendkívül tágan értelmezendő, ahhoz minden közvetlenül a felek által a bíróság részére továbbított írásbeli beadvány hozzáértendő. Az ítélkezési gyakorlat nem egységes abban a kérdésben, hogy az egyik fél által szolgáltatott jogszabálytartalom figyelembe vehető-e, ha azt a másik fél nem

³² Nmjtvt. 5. §-ához fűzött indokolás

³³ A terminológia használatának indokát ld.: később.

³⁴ T/14237. sz. törvényjavaslat 42.

³⁵ BH1981. 255.

³⁶ Ugyanezt emeli ki: MÁDL – VÉKÁS i. m.: 137.

³⁷ Fővárosi Ítéltábla Pf.9.20.8014/2003/7. szám.

³⁸ LB Gfv.IX.30.045/2010/3. szám

³⁹ SZABÓ (2020) i. m.: 84. o. 142. lábjegyzet

vitatja. Mindkét megoldásra ismert eseti döntés. Így a legfőbb bíró fórum,⁴⁰ valamint a Fővárosi Ítéltábla elfogadhatónak tartotta,⁴¹ ezzel szemben a Debreceni Ítéltábla nem.⁴²

Értelmezésem szerint a Pp. hatálya alá tartozó ügyekben a válasz egyértelműen igen. Ezen állításomat a következőkkel kívánom alátámasztani: a külföldi jog tartalmára vonatkozó perbeli nyilatkozat perfelvételi nyilatkozatnak tekintendő [Pp. 183. § (1) bekezdés], hiszen az az érvényesíteni kívánt jogra vonatkozik. A Pp. 203. § (2) bekezdése *a)* pontja pedig egyértelműen rögzíti, ha a fél az e törvényben vagy a bíróság felhívásában meghatározott valamely perfelvételi nyilatkozatot nem tüntet fel a perfelvételi iratban, úgy kell tekinteni – mindaddig, amíg nyilatkozatot nem tesz –, hogy a fél az ellenfél érintett jogállítását nem vitatja.

Azaz, ha az egyik fél által szolgáltatott jogszabálytartalmat a másik fél által nem vitatottként kell értékelni, úgy a bíróságnak a külföldi jog tartalmának megállapítása körében további eszközöket nem szükséges igénybe vennie.

Érdekességként megjegyzem, hogy az Alkotmánybíróság az 1952. évi Pp. hatálya alá tartozó ügyben is akként foglalt állást, ha az ellenfél nem vitatja a másik fél által a külföldi jog tartalmának megállapítása körében tett előterjesztését, úgy a bíróság nem sérti meg a tisztességes eljáráshoz való jogot, ha további eszközöket nem alkalmaz [3336/2019. (XII. 6.) AB határozat Indokolás [38]-[39]].

Kiemelést érdemel a Kódex hatálya alatt született azon eseti döntés, amely a „felek előterjesztése” fordulat kapcsán rámutatott, hogy „az internetről letöltött „Florida Állam Családjogi Ügyvédei” által jegyzett irat (19. sorszám alatt csatolt irat) pedig olyan, a szerző megjelölése nélküli általános tájékoztatás, ami nem alkalmas az adott ügy tényállásának ismeretében adott konkrét szakmai álláspontok cáfolatára.”⁴³

Azaz a Kúria álláspontja szerint ugyan a bíróságnak tágan kell értelmeznie a „felek előterjesztését,” mint eszközt, ez azonban nem jelenti azt, hogy a felek előterjesztése révén benyújtott okirat kapcsán ne lenne követelmény, annak bizonyos fokú hitelessége, meggyőző ereje.

A bíróság azonban „az adott külföldi jogban jártas személytől szakvéleményt is beszerezhet, ami különösen akkor jelenthet megoldást, ha az IM – nemzetközi egyezmény és saját források

⁴⁰ Pf.III.20.474/1992.

⁴¹ Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.237/2014/7.

⁴² Debreceni Ítéltábla 4.Gf.30.112/2014/7.

⁴³ BH2020. 176. Indokolás [53]

hiányában – nem tud tájékoztatást adni.”⁴⁴ Jóllehet a törvényjavaslat indokolása azt sugallja, hogy a szakvélemény beszerzése, mintegy másodlagosan kerülhet sor, a normaszöveg elemzéséből azonban nem tartom ezt levezethetőnek. Éppen ellenkezőleg: az Nmjt. 8. § (2) bekezdése az egyes eszközök között nem tesz különbséget, az ott írt sorrend nem jelent semmilyen „erősorrendet,” vagy fontossági sorrendet az egyes eszközök között, azaz a bíróság szabad belátásán múlik, hogy mely eszközt tartja a legcélszerűbbnek és leghatékonyabbnak. Ez az értelmezés áll összhangban a Madridi Alapelvek 5. pontjával is. Azért is releváns ezen tétel rögzítése, mert az Nmjt. 5. §-ával összefüggésben ismert olyan értelmezés, amely szerint a német jogszabályok tartalmának megállapítása elsődlegesen az igazságügyért felelős miniszter útján történik.⁴⁵ Véleményem szerint ezen eseti döntés az Nmjt. 8. § (2) bekezdése, illetve a fentebb írtak alapján a jövőben nem irányadó. Ezt igazolja az a – meglátásom szerint – jelentős változás, hogy a miniszter – szemben az Nmjt. 5. §-ában írt tájékoztat fordulattal - tájékoztatást adhat a külföldi jog tartalmáról, ezzel is érzékeltetve, hogy a miniszteri közreműködés nem élvez elsőbbséget, vagy kiemelt szerepet a többi eszközhöz képest. Ismert ugyanakkor olyan eseti döntés, amely alapján a miniszter adott tájékoztatást nem találta kielégítőnek a legfőbb bírói fórum a határozatot hatályon kívül helyezte a támadott határozatot és további források felhasználását írta elő, így a felek közreműködését is.⁴⁶

Az az azonban érvényesül, hogy a bíróságnak nem kell külföldi jog tartalma felől tájékozódnia, ha azt ismeri,⁴⁷ azaz arról hivatalos tudomása van, ennek tényéről azonban a felek tájékoztatnia kell [Pp. 266. § (4) bek.].

Figyelemreméltó, hogy az Nmjt. 8. § (2) bekezdése nem a „szakértői véleményt,” hanem „szakvélemény” terminológiát használja, ennek indoka annak egyértelmű kifejezésre juttatása, hogy ez esetben nem igazságügyi szakértői kirendelésére, hanem a külföldi jogban jártas személy közreműködésére kerül sor.⁴⁸ Így „szakértő”-ként egyetemi tanárok és jogtudósok is eljárhatnak.

⁴⁴ T/14237. sz. törvényjavaslat 43.

⁴⁵ BH2002. 492.

⁴⁶ Legfelsőbb Bíróság Pf.III.25.783/2002/5.

⁴⁷ Fővárosi Ítéltábla Pf.6.20.666.2003/3.

⁴⁸ BURIÁN (2018) i. m.: 16.

Mindenképp megemlítendő, hogy közreműködhet a külföldi jog tartalmának megállapításában a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet (a továbbiakban: Intézet),⁴⁹ amely a minisztert segítheti az Nmjt. 8. § (2) bekezdése körében szabályozott tájékoztatás megadásában, jóllehet a jogirodalom szerint ez a feladat ugyan egyértelműen nem következik az Intézetet alapító 95/2019. (IV. 25.) Kormányrendelet szabályaiból. Ugyanakkor a Kormányrendelet 1. §-a alapján az Intézet a miniszter irányítása alatt működő központi költségvetési szerv, amelynek feladata közé tartozik a miniszter feladatának ellátásában történő közreműködés [4. § (1) bekezdés b) pont]. A miniszter feladata közé tartozik – többek között – az Nmjt. 8. § (2) bekezdésében meghatározott tájékoztatás adása is, így nem tartom kizárhatónak, hogy az Intézet aktívan és eredményesen vehessen részt a külföldi jog tartalmának megállapításában.

3.5. Közjegyzők számára rendelkezésre álló speciális eszközök

A közjegyzők körében – akik a hagyatéki eljárás kapcsán számtalan esetben külföldi jogot kénytelenek alkalmazni – 2014. óta a Magyar Országos Közjegyzői Kamara keretein belül működő Közjegyzői Intézet az a fórum, amelyet „éppen a nemzetközi vonatkozású ügyek közjegyzői napi munkában egyre gyakoribb előfordulása hívott életre.”⁵⁰ A Közjegyzői Intézet alapvető feladata a külföldi jog tartalmára vonatkozó egyedi szakvélemények készítése. SZÖCS Tibor megállapítása alapján az érintett ügyek döntő többsége hagyatéki ügy volt, valamint családjogi kérdéseket (kiskorúak és cselekvőképességükben korlátozott nagykorúak törvényes képviselője) érintettek.⁵¹

Ugyan kifejezetten a közjegyzői jogalkalmazás körében, de kiemelt jelentőséggel rendelkezik az Európai Közjegyzői Hálózat (*European Notarial Network - ENN*), amelynek rendeltetése, hogy gyors, operatív tájékoztatást nyújtson a határon átnyúló ügyekben a közjegyzők részére. Így az ENN keretében az eljáró közjegyző a magyar kapcsolattartó útján valamely másik tagállam jogáról való tájékoztatás iránti kérelmet terjeszthet elő. Hátránya ezen megismerési útnak, hogy inkább csak egyszerű jogkérdések megválaszolására alkalmazható, összetettebb, komplex jogi szakvélemény adására nem megfelelő.⁵²

⁴⁹ SZABÓ (2020) i. m.: 83.

⁵⁰ SZÖCS Tibor: A külföldi jog közjegyzői eljárásban történő alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok. BERKE Barna – NEMESSÁNYI Zoltán (szerk.): Az új nemzetközi magánjogi törvény alapjai – kodifikációs előtanulmányok. HVG-ORAC, Bp., 2016. 90.

⁵¹ Uo.: 91.

⁵² Uo.: 91.

Ugyancsak segítheti a közjegyzők munkáját az Európai Unió Közjegyzőségének Tanácsa (*Conseil des Notariats de l'Union Européenne - CNUE*), amely különböző jogterületekhez (elsősorban az öröklés, házastársak és élettársak vagyoni viszonyai, ingatlanszerzés) kapcsolódóan információt tartalmazó internetes portálként működik. Ezen eszköz annyiban tér el az előzőekben bemutatott fórumoktól, hogy nemcsak a közjegyzők, hanem a laikusok részére is rendelkezésre áll, ettől függetlenül azonban a közjegyzők is használják. Előnye, hogy valamennyi tagállami jogot standardizált módon mutat be, azaz azonos struktúra és azonos kérdések mentén tagolva. Pozitívuma továbbá, hogy a portálok konkrét jogszabályi rendelkezésre történő hivatkozást is tartalmaznak.⁵³

Végül nem kizárt, hogy a közjegyzők közvetlenül, informális úton vegyék fel a kapcsolatot külföldi kollégáikkal, ha a közjegyző az ehhez szükséges nyelvi kompetenciával rendelkezik.⁵⁴ Álláspontom szerint a gyakorlatban ez a megoldás a bíróságok vonatkozásában – a hivatásrend jellegéből fakadó eltérés miatt – nem lehetne működőképes. Ezt igazolja BÓKA János tanulmányában is, amely szerint Magyarországon is volt már precedens arra, hogy a bíróság közvetlenül keresett meg⁵⁵ egy külföldi bíróságot (Finnország Legfelsőbb Bírósága) a külföldi jog tartalmáról történő információszerzés érdekében. A megkeresett bíróság kommunikációs titkára válasza a finn bírósági gyakorlattal nyilvánvalóan ellentétes volt, és a további magyar megkeresésre a finn Legfelsőbb Bíróság érdemben nem válaszolt.⁵⁶

3.6. Összegzés és nemzetközi kitekintés

A külföldi jog tartalmának megállapításával kapcsolatos összegzés körében kiemelendő: a magyar jogi környezet – indokoltan - rendkívül tágan határozza meg az igénybe vehető eszközöket, ezzel is elősegítve, hogy csak a lehető legszükségesebb esetekben alkalmazza a magyar jogalkalmazó a magyar jogot vagy a Kódex egyéb szabályai – különösen a 10. §-a – által kijelölt külföldi jogot.

Megjegyzem, hogy a német polgári perrendtartás (*Zivilprozessordnung – ZPO*) 293. §-a is hasonlóan rendelkezik, amikor rögzíti, hogy a felek által szolgáltatott bizonyítékok mellett,

⁵³ Uo.: 89-90.

⁵⁴ Uo.: 91.

⁵⁵ Budapest Környéki Törvényszék 7.G.23.894/2008.; 7.G.22.593/2008.

⁵⁶ BÓKA (2014) i. m.: 26. o. és 12. lábjegyzet

bármilyen már megismerési forrást (*Erkenntnisquelle*) alkalmazhat. A svájci IPRG annyit rögzít, hogy a külföldi jog tartalmát hivatalból állapítja meg a bíróság, amelyhez a felek közreműködését is előírhatja [IPRG 16. cikk (1) bekezdés]. Az osztrák IPR-Gesetz 4. § (1) bekezdése – hasonlóan a magyar és a német joghoz – előírja, hogy a külföldi jog tartalmának megállapításához a bíróság a felek, szakértő és az igazságügyért felelős minisztérium közreműködését veheti igénybe.

A téma kapcsán – álláspontom szerint – szükséges röviden megemlíteni a német jogban kialakított rendszert: a *Max Planck Institut* és a *Institut für Ostrech* München szervezetek szerepét. Mindkét szervezet a ZPO 293. §-a alapján részt vehet a külföldi jog tartalmának megállapításában.

Az *Institut für Ostrech* egyetemen kívüli kutatóintézet, amelyet a Szövetségi Igazságügyi Minisztérium finanszíroz. Fő célja és feladat az interdiszciplináris kutatásokban való részvétel és azok támogatása. Az Intézet – ellentétben a *Max Planck Institut*-tal - országos szakértői rendszerrel rendelkezik. A *Max Planck Institut* ugyanis egy-egy jogterületet érintően végez összehasonlító kutatásokat.

Azaz az *Institut für Ostrech* jogászai holisztikus szemlélettel tekintenek egy-egy jogi problémára, addig a *Max Planck Institut* munkatársai egy-egy jogterületen rendelkeznek rendkívül mélyreható ismeretekkel.⁵⁷

Véleményem szerint a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet is az *Institut für Ostrech*-hez hasonló szerepet tölthetne be a jövőben.

4. A külföldi jog tartalmának megállapításával kapcsolatban felmerülő perjogi kérdések

4.1. Az egyszerű fordítás szükségessége és a költségek viselése

Azáltal, hogy a bíróság a külföldi jogot hivatalból alkalmazza [Nmjtv. 7. § (1) bek.], és annak tartalmát is hivatalból állapítja meg [Nmjtv. 8. § (1) bek.] jogosan merül fel a kérdés, miként alakul az ezzel kapcsolatban felmerült költségek viselése. A 2017. december 31. napjáig hatályos jogi környezetben alapvetően helytállónak tartom azon értelmezést, hogy ezen kiadásokat fő szabályként az állam fedezi, illetve a külföldi jog tartalmának megállapításával összefüggésben benyújtott okiratok fordítási költségei a bizonyítási eljárással kapcsolatos

⁵⁷ Herbert KÜPPER: Expert Opinions on Foreign Law in Court: Applied comparative law in the Munich Institute for East European Law In: Central European Journal of comparative law 2020/1. 115-116.

költségeknek tekintendők.⁵⁸ Az 1952. évi Pp. 78. § (4b) bekezdéséből levezethető volt azon értelmezés, hogy ezen költségek a bíróságok hivatali ügyköre megfelelő ellátásával felmerülő költségnek minősülnek, amelyek azonban nem tekinthetők az adott polgári eljárás költségének, így azok előlegezésére és viselésére a felek nem kötelezhetők, azt az eljáró bíróságnak - közvetve az államnak - kell előlegezni és viselnie.⁵⁹

Megjegyzem ugyanakkor, hogy a fenti jogértelmezés félrevezető; ha a fordítási költségek bizonyítási eljárással összefüggő költségnek minősülnek, úgy miért nem alkalmazható a bizonyítási teher szabálya [1952. évi Pp. 3. § (3) bek.], ha a külföldi jogra hivatkozó fél a külföldi jog tartalmát nem tudja bizonyítani (részletesen ld.: 5. pont).

A Pp. hatálybalépésével azonban a jogi környezet – meglátásom szerint – jelentősen megváltozott, így a korábban írtak már nem tarthatók fenn. Kiindulópontként – egyezően az 1952. évi Pp. 6. § (1) bekezdésével – a Pp. 113. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a bírósági eljárás nyelve a magyar. A költségek előlegezése és viselése között azonban érdemi, koncepcionális eltérés áll fenn az 1952. évi Pp. és a Pp. között.

Első lépésként: a tájékoztatás iránti megkeresést a megkeresett állam hivatalos nyelvén kell megtenni [14. cikk (1) bekezdés]. Azonban a Pp. nem tartalmaz az 1952. évi Pp. 78. § (4b) bekezdéséhez hasonló szabályt, azaz nincs olyan rendelkezés, amely szerint a bírósági megkeresések fordítási költségét az állam viseli, így kérdéses, hogy ki és milyen jogkövetkezmény terhével köteles ezen költséget előlegezni.

Ugyanakkor, kifejezetten a külföldi jog hivatalbóli alkalmazása [Nmjtv. 7. § (1) bekezdés] és tartalmának hivatalbóli megállapítása [Nmjtv. 8. § (1) bekezdés] miatt szükségesnek tartanám, hogy ezen speciális költségelemre vonatkozóan rendelkezést tartalmazzon a perjogi kódex. Egyértelmű tételes szabály hiányában a perjog egyéb normái alapján kísérek meg választ adni a fenti kérdésre.

A korábban írtakra figyelemmel ezen költség nem minősülhet bizonyítással járó költségnek, így a fordítási költséget a felperesnek kell előlegeznie [Pp. 79. § (3) bekezdés], azzal, hogy ennek elmulasztása esetén az eljárás szünetel [Pp. 121. § (1) bekezdés *e* pont]. Azaz, ha bár az irányadó jog külföldi jog lenne és a bíróság – akár a felek indítványára, akár hivatalból – akként dönt, hogy az Egyezmény alapján, jogsegély útján kívánja a külföldi jog tartalmát

⁵⁸ SZABÓ (2016) i. m.: 79.

⁵⁹ az egyes törvényeknek a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépéséhez szükséges módosításáról szóló 2013. évi CCLII. törvény 85. §-ához fűzött indokolás

megállapítani, úgy az ezzel felmerülő fordítási költséget minden esetben a felperesnek kell előlegeznie, hiszen ő minősül *actornak*, ő nyújtotta be a keresetlevelet.

Ez a megközelítés nincs ellentétben az Egyezményel sem, hiszen a válasz nem vonhat maga után semmiféle illeték-, vagy költségfizetési kötelezettséget [15. cikk (1) bekezdés]. Ez alól csak az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdésében írt esetkör jelent kivételt, azaz, ha az átvevő intézmény magántestülethez vagy erre képesített jogászhoz is továbbíthatja a megkeresést a válasz elkészítése végett, és közli a megkeresést előterjesztő hatósággal a – lehetséges pontossággal – a valószínű költségek összegét és ehhez az egyetértését kéri [Egyezmény 6. cikk (2)-(3) bekezdés].

Ez az a pont, ahol jelenleg – álláspontom szerint – joghézag áll fenn, a Pp. rendszerében ez a költség nem értelmezhető: a Pp. 79. §-a ugyanis bizonyítással járó költségeket ismer, valamint a bizonyítással nem összefüggő költségek kapcsán kizárólag fordítási [Pp. 79. § (3) bekezdés] és a külföldi kézbesítés költségét [Pp. 79. § (4) bekezdés] nevesíti. Érvélem szerint a bizonyítással járó költségekre vonatkozó szabály e körben nem érvényesülhet, ugyanakkor olyan perjogi rendelkezés sem azonosítható, amely e körben a felperesre, mint *actor*-ra terhelné az előlegezés kötelezettségét. Megjegyzem, hogy a Pp. 79. § (8) bekezdését ezen rendelkezés kapcsán nem tartom követendőnek, ahhoz ugyanis olyan tételes jogszabályi rendelkezés kellene, amely azt rögzítené, hogy ezt a költségelemet a félnek (felperesnek) nem kellene előlegeznie. Ilyen norma jelenleg nincs, azaz nem alkalmazható a Pp. 79. § (8) bekezdése.

Ugyanakkor az Nmjt. 7. § (1) bekezdése és a 8. § (1) bekezdésének alapján – tekintettel Magyarország Alaptörvényének (a továbbiakban: Alaptörvény) 28. cikkében írt értelmezési iránymutatásra – azt a következtetést tartom levonhatónak, hogy kifejezetten az Egyezmény 6. cikk (3) bekezdése szerinti költséget az állam előlegezi. Releváns ugyanakkor, hogy a Pp. 101. § (1) bekezdése alapján az eljárást befejező határozatban a bíróság a pernyertesség-pervesztesség aránya alapján kötelezi a feleket ezen költség megfizetésére [Pp. 102. § (1) bekezdés].

Az igazságügyért felelős minisztériumi (a továbbiakban: minisztériumi) tájékoztatás alapján követendő eljáráshoz szorosan kapcsolódik az Egyezmény 14. cikk (1) bekezdés második mondata, amely szerint a választ a megkeresett Állam a saját nyelvén adja meg. Így előfordulhat az az eset, hogy a miniszter tájékoztatása alapján a bíróság egy nem magyar nyelvű okiratot kap a külföldi jog tartalmáról.

Felmerülhet a kérdés: a minisztériumnak le kell-e fordítania ezt az okiratot vagy sem? A Pp. 113. § (2) bekezdése annyit rögzít, hogy a bíróságnak címzett beadványokat – szűk kivételtől eltekintve – magyar nyelven kell előadni. A jogalkotó célkitűzést magában foglaló indokolás szerint ugyanakkor ez a rendelkezés kizárólag a felek által előterjesztett beadványokra vonatkozik,⁶⁰ így az Alaptörvény 28. cikkében foglalt értelmezési keretre tekintettel - véleményem szerint – nincs olyan jogszabályi rendelkezés, amely előírná a minisztériumnak ezen okirat fordítását.

Így a minisztérium tájékoztatását követően a bíróság a nem magyar nyelvű okiratot kézbesíti a feleknek, majd ezt követően a Pp. költségek viselésére vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. A Pp. 79. § (3) bekezdése szerint a kirendelt fordítónak a bizonyítással nem összefüggő alkalmazásával járó költséget a felperes előlegezi. Ezen rendelkezést együttesen kell értelmezni a Pp. 61. § (1) bekezdésében foglalt azon szabállyal, amely szerint, ha a 113. §-ában foglalt jogok érvényesülése érdekében szükséges, úgy a bíróságnak fordítót kell kirendelnie. Azaz a bíróságnak a Pp. 61. § (1) bekezdése szerint minden esetben ki kell rendelnie a fordítót, függetlenül attól, hogy hiteles fordítás szükséges-e.⁶¹ Ez szükségszerűen azt is jelenti, hogy nem osztom azt a megközelítést, amely értelmében egyszerű fordítás esetén a bíróságnak nem kell kirendelnie a fordítót.⁶² A Pp. 61. § (1) bekezdése a fordító kirendelésének feltételül a fordítás szükségességét követeli meg, ezzel összefüggve a Pp. 62. §-a pedig azt rögzíti, hogy fordítás szükségessége esetén – eltérő rendelkezés hiányában – egyszerű fordítás alkalmazható, ha azonban a lefordított szöveg helyessége, illetve teljessége tekintetében kétely merül fel, hiteles fordítást kell alkalmazni. Megjegyzem ugyanakkor, hogy fő szabályként a külföldi jog tartalmát a bíróság nem hiteles fordítás alapján is megállapíthatja.⁶³ Vitatható, hogy a Pp. 62. §-a által megkövetelt „kétely” megállapításához mi szükséges? Ezzel kapcsolatban kevés eseti döntés ismert, kiemelném azonban azon megközelítést, amely szerint önmagában a fordítás kifogásolása nem elegendő, hanem a kifogásoló félnek azt is konkrétan meg kell jelölnie, hogy a fordítás mely részeit tekinti problémásnak.⁶⁴ Álláspontom szerint ez az értelmezés támogatandó, mert önmagában a fordítás helyessége, illetve teljességének vitatása nem értelmezhető, a bíróság csak a fenti esetben tudja

⁶⁰ T/11900. sz. törvényjavaslat a polgári perrendtartásról 293.

⁶¹ ZAICSEK Károly: A tolmács és a fordító részvétele. VARGA István (szerk.): A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. HVG-ORAC, Bp., 2018. 264. o. 682. bek.

⁶² dr. NAGY Adrienn: A felek és más perbeli személyek. WOPERA Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Complex kiadó, Bp., 2019. 176.

⁶³ BDT2016. 3562.

⁶⁴ Fővárosi Ítéltábla 3.Pf.21.385/2013/2.

kellően mérlegelni a hiteles fordítás szükségességét, és ennek érdekében megteendő szükséges eljárásjogi lépéseket.

Ugyanakkor nem osztom azt az értelmezést, amely szerint, ha a bíróság nem ismeri a jogszabály nyelvét, úgy nem indokolt a fordítás beszerzése.⁶⁵ Az eljárás nyelve a magyar [Pp. 113. § (1) bekezdés], így a bíróság nem tekinthet el az idegen nyelvű irat(ok) fordításától.

Meglátásom szerint a korábban kifejtettek megfelelően igazolják, hogy a Pp. 79. § (3) bekezdése alapján ez esetben a fordítás költségét a felperesnek kell előlegeznie, hiszen a külföldi jog tartalmának megállapítása nem minősül bizonyítási cselekménynek.

A felperes e költségét a Pp. 80. §-a, valamint a Pp. 81. § (1) bekezdése alapján perköltséggként felszámíthatja. Az esetben pedig, ha a felperes ezen kötelezettségének nem tesz eleget, úgy az eljárás szünetel [Pp. 121. § (1) bekezdés *e*) pont], majd négy hónap szünetelést követően megszűnik [Pp. 121. § (3) bekezdés].

4.2. A hiteles fordítás kérdése

Vizsgálandó kérdés, miként kell kezelni azt az esetet, ha az egyszerű fordítás helyessége, teljessége körében kétség merül fel, akár a bíróság, akár a felek részéről. Álláspontom szerint ez esetben is a hiteles fordítással kapcsolatos költségét a felperesnek kell előlegeznie [Pp. 79. § (3) bek.], a bizonyítási eljárásra vonatkozó szabályok e körben ugyanis nem érvényesülhetnek, így nem lehet irányadó a Pp. 79. § (1) bekezdése sem. Véleményem szerint ezen szabályozás észszerű, hiszen a felperes az *actor*, ő nyújtja be a keresetlevelet, így a józan észnek és a közjónak megfelelő értelmezés [Alaptörvény 28. cikk] is azt indokolja, hogy ezen fordítási költségét (amely ismételten kiemelve: nem értelmezhető bizonyítással járó költségnek) a felperes előlegezze. Anyagi értelemben a felperest nem éri kár, hiszen pernyertessége és a fordítási költség perköltséggként történő felszámítása esetén a perköltségét a pervesztes alperes téríti meg [Pp. 83. § (1) bek.].

Kiemelendőnek tartom, hogy e körben nem érvényesülhet a Pp. 320. § (1) bekezdése, amely alapján okirat rendelkezésre bocsátásakor, ha a lefordított szöveg helyessége, illetve teljessége tekintetében kétely merül fel, hiteles fordítást kell alkalmazni; ennek hiányában az okiratot a bíróság figyelmen kívül hagyja. Ez a rendelkezés szerkezeti elhelyezése alapján is a bizonyítás

⁶⁵ Györi Ítéltábla Gpkf.II.26.269/2008/2.

körében az okiratokat rendezi, így nem lehet irányadó a külföldi jog tartalmának megállapítása körében.

Az esetben, ha a bíróság a külföldi jog tartalmáról egyéb módon (például: a felek nyilatkozatai) útján kísérel meg információt szerezni, úgy már érvényesülhet a Pp. 113. § (2) bekezdésének azon fordulata, amely szerint minden beadványt magyar nyelven kell benyújtani. Ezt követően azonban a fordítási költségek körében kifejtetteket továbbra is irányadónak tartom, így azokat nem ismétlem meg.

Mindezek alapján egyetértek BÓKA János azon javaslatával, amely szerint kifejezetten célszerű lenne a fordítási feladatok ellátása érdekében az EU szintjén egy szakértői hálózatot létrehozni, amely vélhetően alacsonyabb költségráfordítás mellett is hatékonyan segítené a külföldi jog tartalmának megállapítását.⁶⁶

4.3. Költségkedvezmények hatálya

Következő vizsgálandó kérdés, vajon a költségkedvezmények rendszere vonatkozik-e a külföldi jog tartalmának megállapításával összefüggő fordítási költségekre vagy sem. A kérdés jelentőségét érzékelteti, hogy a Madridi Alapelvek között is rögzítésre került, hogy a belső jog szerint adható költségmentesség terjedjen ki a külföldi jog bizonyításával összefüggésben keletkezett költségekre is [8. pont]. A Pp. 95. § (1) bekezdés *b*) pontja, valamint a 95. § (2) bekezdés *b*) pontja alapján a költségmentesség, illetve a költségfeljegyzési jog esetén a fél mentes a per során felmerülő költség előlegezése alól. A törvény nem tesz különbséget a költségek „elemei” között, minden a per során, a perben érvényesített joggal összefüggésben álló költségre kiterjednek ezen költségkedvezmények.

Így álláspontom szerint a jogirodalom által felvetett kérdéskört,⁶⁷ azaz a külföldi jog alkalmazásával kapcsolatos költség előlegezése – esetlegesen viselése – alóli mentességet a perjogi kódex megfelelően rendezi.

⁶⁶ BÓKA János: Jogharmonizációs dilemmák a külföldi jog tartalmának megállapításával kapcsolatban In: Iustum, Aequum, Salutare 2014, 2. szám 31.

⁶⁷ SZABÓ (2016) i. m.: 79. o.

4.4. A külföldi jog tartalmának téves megállapítása

A Madridi Alapelvek 10. pontja rögzíti: a belső jog alapján biztosítani kell a felülvizsgálat lehetőségét a külföldi jog tartalmának megállapításával összefüggésben, azzal, hogy ennek speciális jogalapját a belső jognak kell tartalmaznia.

Így a magyar ítélkezési gyakorlat alapján is az alkalmazandó külföldi jog megállapításának elmulasztása olyan lényeges eljárási szabálysértés, amely alapul szolgálhat a perorvoslattal támadott határozat hatályon kívül helyezéséhez.⁶⁸ Ezen eseti döntéseknél közös jellemző, hogy az irányadó külföldi jog megállapításának elmulasztása kihatott a per érdemére, ellenben, ha ez a mulasztás az azonos jogi rendelkezés miatt az érdemi döntést nem befolyásolta, úgy nem indokolt hatályon kívül helyezés.⁶⁹ Szorosan ide kapcsolódik az a határozat is, amely szerint, ha a bíróság csak részben állapította meg tévesen az alkalmazandó külföldi jogot a Kúria az esetben is hatályon kívül helyezte a támadott határozatokat, és az elsőfokú bíróságot utasította új eljárásra és új határozat hozatalára.⁷⁰

Álláspontom szerint a fentebb citált eseti döntések felvetik azt a kérdést, amely szerint a külföldi jog és az abban gyökeredző alanyi jog a jogállítás [Pp. 170. § (2) bekezdés *b*) pont; Pp. 7. § (1) bekezdés 11. pont], míg a külföldi jogszabályi rendelkezés a jogalap szerepét [Pp. 7. § (1) bekezdés 8. pont] tölti be.

Ezt megerősíti a Kúria azon következtetése is, amely szerint, ha a felperes a német jogra alapítva kéri alperest kötelezni törvényes mértékű kamat megfizetésére (a per érdeme kártérítésre irányult) a *petitumban* azonban a kára megtérítését már magyar forintban kérte, nem következik szükségszerűen, hogy a kártérítési összeg után járó késedelmi kamatot a magyar jog alapján kell megítélni. A konkrét perben felhívott Róma II. rendelet alapján felhívott német jog alkalmazási köre ugyanis kiterjed a késedelmi kamat megfizetésére és számítására.^{71, 72}

Ez a határozat is azt a kérdést feszegeti, hogy a külföldi jogra történő hivatkozás jelent-e eltérő más jogállítást, mintha ugyanazt a magyar jog alapján állítaná a felperes. Természetesen ez a eseti döntés azt is felveti, vajon a kamatkövetelés önállóan érvényesíthető alanyi jog-e, azaz a

⁶⁸ LB Pf.VI.26.608/2001/6.; EBH2013.6.161.; EBH2011. 2315.; BH2006. 1520.

⁶⁹ Kúria Pfv.22.143/2011.

⁷⁰ BH2019.10.270.; LB Pf.III.25.783/2002/5.

⁷¹ BH2019.10.270.

⁷² Az eseti döntések rendszerezett gyűjtésére ld.: SZABÓ (2020) i. m.: 88.

kamatkövetelés (akkor, ha az nem önállóan érvényesített kamatkövetelés) jogállításnak tekintendő-e. Utóbbi kérdéssel külön munkámban foglalkozom.⁷³

Az előzőekben bemutatott bírói gyakorlat még az 1952. évi Pp. hatálya alatt született határozatokra támaszkodik. Véleményem szerint a Madridi Alapelvek 10. pontja által megkövetelt, kifejezetten a külföldi jog tartalmának helytelen, téves megállapításának orvoslására vonatkozó belső jogalapot az 1952. évi Pp. nem tartalmazott, hiszen a bíróságok következetesen az 1952. évi Pp. 252. § (2) bekezdése alapján helyezték hatályon kívül az alsóbb fokú bíróság határozatát. E körben érdemi változást a Pp. sem hozott, hiszen vélhetően a bíróság – szükség esetén – a Pp. 381. §-át fogja alkalmazni.

A probléma validitását igazolja, hogy a kodifikáció során felmerült – hasonlóan más tagállami jogi szabályozáshoz (például: portugál) –, hogy a magyar perjogi kódex is kifejezett szabályozást tartalmazott erre az esetre.⁷⁴

5. A külföldi jog hiányának jogkövetkezménye

Az Nmjtvt. 8. § (3) bekezdése rögzíti, ha a külföldi jog tartalma észszerű időn belül nem állapítható meg, akkor a magyar jogot kell alkalmazni. Ha a magyar jog szabályai alapján az adott tényállás nem bírálható el, akkor az alkalmazandó joghoz legközelebb álló külföldi jogot kell alkalmazni. Azaz, ha a bíróság az Nmjtvt. 8. § (2) bekezdésében írt eszközök útján nem tudja a külföldi jog tartalmát megállapítani – lévén a magyar polgári perjog a külföldi jogot jogként és nem tényként kezeli⁷⁵ – nem alkalmazható a bizonyítási teher [Pp. 265. § (1) bekezdés], azaz pusztán ez nem eredményezheti egyik fél pervesztességét sem. Így a bíróságnak a bizonyítási teher szabálya helyett, a Kódex 8. § (3) bekezdésében írt feltételek fennállásától függően a magyar jogot, vagy a kiegészítő jogot kell alkalmaznia.

⁷³ VÖLCSEY Balázs: Az anyagi jogerőhatás tárgyi terjedelmének összehasonlító elemzése a magyar, a német és a svájci polgári perjog alapján (kézirat), ELTE Eötvös Kiadó, Bp., 2021.

⁷⁴ SZABÓ (2016) i. m.: 80.

⁷⁵ Az angolszász jogrendszer – kiemelten az USA – a külföldi jogot alkalmazása során a polgári peres eljárásokban tényként kezeli. Részletesen: Peter HAY, The Use and Determination of Foreign Law in Civil Litigation in the United States, The American Journal of Comparative Law, Volume 62, Issue suppl_1, Supplement 2014. 213–240.

5.1. Ésszerű idő kérdése

Az ésszerű időre vonatkozó korlátozás a Karalyos és Huber-ügy⁷⁶ miatt került kodifikálásra a törvénybe, ekkor ugyanis az EJEB elmarasztalta Magyarországot, megállapítva, hogy az egyetlen bírósági szinten, a külföldi jog tartalmának megállapításával összefüggő kilenc év azt bizonyította, hogy a kérelmező ügyét nem tárgyalták ésszerű időn belül.⁷⁷ A rendelkezés összhangban áll továbbá a Madridi Alapelvek 9.a. pontjában írtakkal. Értelemszerűen az Nmjt. 8. § (3) bekezdése kapcsán a legfontosabb kérdés: mit jelent az ésszerű idő. Erre egyértelmű – jogszabály által alátámasztott - választ nem lehet adni, azonban a következőkben kifejtetteket célszerűnek tartom mérlegelni:

1. Az ésszerű idő meghatározása kapcsán figyelemreméltó megállapításokat tartalmaz a 8/1992. (I. 30.) AB határozat, amely szerint nem vonható az ésszerű határidő fogalmába az olyan idő, amelynek során nem folyik vizsgálat, vagy olyan tárgyban folyik, amely nem tartozik az ügyhöz. Az indokolatlan késlekedés az ésszerű határidőn belüli döntésre vonatkozó kötelezettség megszegésének minősül.

Itt említendő meg a 3024/2016. (II. 23.) AB határozat, amely szerint az Alkotmánybíróság sokszor nem tehet mást, mint szignalizációval élve felhívja az eljáró bíróságok figyelmét az ügyek ésszerű határidőn belüli elbírálásának az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében védett követelményére [Indokolás [20]]. Azaz az ésszerű időn belüli elbíráláshoz való jog kapcsán az Alkotmánybíróságnak nincs hatásköre arra, hogy egy adott bírósági eljárás jelentős elhúzódásából eredő következményeket enyhítse vagy orvosolja, az alkotmánybírósági határozat legfeljebb morális elégtételt jelenthet, hiszen a támadott bírósági határozatot megsemmisítő döntés – szükségszerű utóidejűsége következtében – már nem lehet kihatással a múltban meghozott bírósági döntés időszerűségére [Indokolás [19]-[20]].

Mindez érzékelteti, hogy rendkívül alaposan, körültekintően és óvatosan kell meghatározni az ésszerű idő fogalmát, különösen tekintettel az Nmjt. 8. § (3) bekezdésében írt ésszerű időt, hiszen az nem is az eljárás egészére, pusztán egy (de kiemelten fontos) eljárási cselekmény elvégzésére meghatározott időtartam.

2. Az 1952. évi Pp. 2. § (1) bekezdése is rögzítette, miszerint a bíróságnak feladata, hogy a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek [...] ésszerű időn belül történő befejezéséhez való

⁷⁶ Karalyos and Huber v. Hungary and Greece, no. 75116/01, 6. April 2004

⁷⁷ SZABÓ (2020) i. m.: 86.

jogát érvényesítse. Ugyanakkor az észszerű határidő fogalmát sem a törvény, csak a kapcsolódó indoklás nem határozta meg, sőt „az észszerű idő fogalmának meghatározása helyett a fogalmat önmagával magyarázza meg, a jogelv érvényesítéséhez határozatlan jogfogalmat használ.”⁷⁸

3. Mérlegelendőnek tartom továbbá az egyes bírósági eljárások elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről szóló T/2923. sz. törvényjavaslat rendelkezéseinek a figyelembevételét. A törvényjavaslat 3. §-a ugyanis rögzíti, hogy polgári per esetében a bírósági eljárás befejezéséhez feltétlenül elégségesnek minősülő szükséges időtartam öt év. A szabály megalkotásának indokaként a jogalkotó kiemelte: „Az Emberi Jogok Emberi Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) az elmúlt évtizedekben nagy számban marasztalta hazánkat amiatt, hogy az Egyezmény 13. cikkében foglalt követelmény ellenére a magyar jogrendszer nem biztosít hatékony hazai jogorvoslatot a bírósági eljárások elhúzódásának megelőzésére, illetve az ilyen eljárások által okozott kár orvoslására.”⁷⁹ Ezért a Javaslat a polgári peres eljárások befejezéséhez öt éves időtartamot nyilvánít feltétlenül elégségesnek.⁸⁰

Természetesen a fenti törvényjavaslat az eljárás egészére határozza meg ezt az időtartamot, de véleményem szerint orientálhatja a jogalkalmazót az alábbiak figyelembevételével is: a külföldi jog megállapításáig – meglátásom szerint – a perfelvételi szak nem zárható le, ugyanis ezen szaknak a célja a jogvita kereteinek meghatározása [Pp. 183. § (1) bekezdés]. Az irányadó jog tartalmának azonosítása nélkül ugyanis nem képzelhető el a jogvita kereteinek a meghatározása sem. Azaz az Nmjt. 8. § (3) bekezdésében írt észszerű időtartam pusztán elsőfokú eljáráson belül, a perfelvételi szakon belül értelmezendő, ezt pedig azt jelenti, hogy ennek az időtartama – álláspontom szerint – nem haladhatja meg az egy évet. E körben fontosnak tartom mérlegelni azon körülményt is, hogy a külföldi jog tartalmának azonosítása sem eredményezi azt, hogy a jogvita kerete tisztázott lett, hiszen lehetséges, sőt valószínűsíthetőnek tartom, hogy kifejezetten az irányadó jog tartalmára tekintettel él a felperes keresetváltoztatással, ez pedig ellenkérelm-változtatást indukál az alperes részéről. Ezzel azt kívánom érzékeltetni, hogy a külföldi jog tartalmának megállapítását követően a perfelvételi szak lezárása is még hosszabb időt vehet igénybe. A perfelvétel lezárását követően kerülhet csak sor az érdemi tárgyalási szakra, majd

⁷⁸ KISS Daisy: A fair eljárás. In: PAPP Zsuzsanna (szerk.): A magyar polgári eljárásjogi a kilencvenes években és az EU jogharmonizáció. ELTE Eötvös Kiadó, Bp., 2003. 126.

⁷⁹ T/2923. sz. törvényjavaslat 14. o.

⁸⁰ T/2923. sz. törvényjavaslat 15. o.

az esetleges másodfokú eljárásra. Így a *de lege feranda* javaslatom szerinti egy éves időtartam egy az esetek jelentős hányadában megfelelő irányítúként szolgálhatna az Nmjt. 8. § (3) bekezdésében írt időtartamra. Az időtartamnál arra is figyelemmel voltam, hogy az Alkotmánybíróság a két és fél éves elsőfokú eljárás kapcsán megállapította, hogy sérült a tisztességes eljáráshoz való jog, mert nem született elsőfokú ítélet észszerű határidőn belül [3237/2012. (IX. 28.) AB határozat Indokolás [8]]. Fontosnak tartom ugyanakkor kiemelni, hogy önmagában a jogviták észszerű határidőn belüli elbírálása összetett folyamat, amely kapcsán a tényállásra, a felek egyedi körülményeire minden esetben tekintettel kell lenni, azaz rendkívül nehéz egy olyan általános jelleggel érvényesülő határidőt meghatározni, amely minden esetben helytálló lehet. Hangsúlyozandónak tartom ugyanakkor, hogy az Nmjt. 8. § (3) bekezdésében szereplő észszerű határidő nem a jogvita elbírálására vonatkozik, hanem pusztán az ahhoz szükséges egyik elemre, a külföldi jog tartalmának megállapítására. Ezen az egy jogkérdés kapcsán ugyanakkor már – utalva és mérlegelve a korábban írtakat –, megállapíthatónak tartok egy egyértelmű határidőt (egy év), ellenkező esetben a jogvita észszerű időn belüli elbírálása, mint a tisztessége eljáráshoz való jog [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés] részjogosítványa⁸¹ sérülne.

Érdeemes röviden áttekinteni, hogy a környező, a jogi kultúra szempontjából mintaadónak számító országok nemzetközi magánjogi szabályozása miként kezeli ezt a kérdéskört. Az osztrák IPR 4. § (2) bekezdése ugyancsak az „észszerű idő” korlátját fogalmazza meg, további részletezés nélkül. A svájci nemzetközi magánjogi kódex⁸² (IPRG) 16. § (2) bekezdése lakonikus egyszerűséggel annyit rögzít, ha a külföldi jog nem állapíthat meg, úgy a svájci jogot kell alkalmazni, míg a német BGBEG⁸³ egyáltalán nem tartalmaz rendelkezést e körben. Meglátásom szerint ez visszavezethető arra is, hogy a BGBEG – összehasonlítva a svájci, vagy az osztrák megoldással – minimális, a nemzetközi magánjog általános részi jogintézményt szabályoz. Így sokkal nagyobb szerep hárul az ítélkezési gyakorlatra. Sőt, a német jogirodalomban ismert olyan megközelítés is, amely alapján a nemzetközi eljárásjog nem is került kodifikálásra.⁸⁴ Hangsúlyozandó, hogy a német jog felfogása szerint a külföldi jog alkalmazásával kapcsolatos eljárásjogi kérdések a nemzetközi eljárásjog részét képezik.⁸⁵

⁸¹ 3303/2020. (VII. 24.) AB határozat Indokolás [52]

⁸² Bundesgesetz über das internationale Privatrecht vom 18. Dezember 1987

⁸³ Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche

⁸⁴ Dr. Heinrich NAGEL – Dr. Peter GOTTWALD: Internationales Zivilprozessrecht, 7., neu, bearbeitete Auflage, Verlag, Dr. Otto Schmidt, Köln, 2013. 6. o. Rn. 15.

⁸⁵ Uo.: 5. o. Rn. 10.

5.2. Kisegítő anyagi jog alkalmazása

Az Nmjt. 8. § (3) bekezdése rögzíti, ha észszerű határidőn belül nem állapítható meg a külföldi jog tartalma, úgy a magyar jogot kell alkalmazni. Ez az elv - NUSSBAUM tétele nyomán – a hazafelé törekvés (*Heimwärtsstreben*) megnyilvánulása, hiszen a magyar bíróság leginkább a saját jogát, a *lex fori*-t ismeri. A *lex fori* elsődleges alkalmazása már a korai jogirodalomban is megjelent álláspont volt.⁸⁶ Ezen az elven alapszik több eseti döntés is.⁸⁷

Azonban kisegítő jogként biztosítja a Kódex annak lehetőségét, hogy a bíróság az alkalmazandó joghoz legközelebb álló külföldi jogot alkalmazza, ha a magyar jog szabályai alapján az adott tényállás nem bírálható el. Azaz ez esetben az alkalmazandó joghoz legközelebb álló külföldi jog („szomszéd jog” – *neighbour law*)⁸⁸ lesz az irányadó. Hangsúlyozandó, hogy „a kisegítő szabály folytán alkalmazandó jog az ügghöz nem kapcsolódik, alkalmazásának oka az, hogy valószínűleg hasonló rendelkezéseket tartalmaz, mint a Javaslat alapján felhívott jog, amelynek tartalma azonban nem szerezhető be.”⁸⁹

Ennek eredményeként a hazai jog helyett az „eredeti”, azaz a kapcsoló szabályok alapján kijelölt jog szabályait, vagy ahhoz rendkívül közel álló rendelkezéseket lehet figyelembe venni. Erre eklatáns példa lehet: az angol jog szabályai helyettesíthetik az új-zélandi jogot, vagy a francia luxemburgit.⁹⁰ A jogtudomány álláspontja szerint a *lex fori*, mint kisegítő jog, csak utolsó lehetőségként vehető figyelembe, helyette inkább „hasonló jogrendszer” normáit kell alkalmazni, amely – tartalmában – megegyzik a Kódex 8. § (3) bekezdésében írtakkal. Ismert olyan megközelítés is, amely a kapcsoló szabályok alapján kijelölt külföldi jog tartalma megállapítása hiányában, általános jogelvek alapján rendeli a jogvitát eldönteni.⁹¹

Véleményem szerint ugyanakkor „az alkalmazandó joghoz legközelebb álló jog” fordulat alapján számtalan esetben nehéz lesz, annak eldöntése, hogy mely jog áll az alkalmazandó joghoz legközelebb, az ugyanis nem mindig egyértelmű, így mindezek a „gyakorlatban nehezen

⁸⁶ Andreas HELDRICH: *Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht*. Walter de Gruyter & Co. (Berlin) – J.C.B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen, 1969 22.

⁸⁷ Fővárosi Ítéletábrla Gf.40.277/2015/6.; Budapest Környéki Törvényszék P.22.484/2008/75.; BH2011. 2305.

⁸⁸ SZABÓ (2020) i. m.: 87.

⁸⁹ T/14237. sz. törvényjavaslat 43.

⁹⁰ SZABÓ (2016) i. m.: 76.

⁹¹ MÁDL – VÉKÁS i. m.: 156.

valósíthatók meg.”⁹² A hazai jog kapcsán is lehet példát említeni: míg a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) nagymértékben támaszkodik a német polgári törvénykönyvre (*Bürgerliches Gesetzbuch* – BGB), addig a polgári jogon belül a veszélyes üzemi felelősség már francia hatásra honosodott meg a magyar jogban.⁹³

Nem véletlen, hogy az osztrák IPR-Gesetz 4. § (2) bekezdése akként rendelkezik, ha észszerű határidőn belül nem állapítható meg az alkalmazandó külföldi jog tartalma, úgy az osztrák jogot kell alkalmazni. Ehhez hasonlóan szabályozza a kérdéskört a svájci IPRG 16. § (2) bekezdése. A német BGBEG tételes rendelkezést nem tartalmaz, ugyanakkor a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság egy korai határozatában⁹⁴ ugyanakkor deklarálta: a külföldi jog értelmezése körében (a házasságot megtámadhatja-e a gyermek a török jog szerint) a belföldi bíróság nem hagyatkozhat a *lex fori* szerint jogértelmezési elvekre. Az esetben, ha a belföldi bíróság bírója nincs abban a helyzetben, hogy a külföldi jogot annak jogintézményei és joggyakorlata szerint értelmezze, úgy a *lex forit*, azaz a német jogot kell irányadónak tekinteni. Ez következik a ZPO 293. §-ából és a kapcsolódó ítélkezési gyakorlatból.⁹⁵ Ahhoz azonban, hogy az eljáró bíró a saját saját alkalmazza (*Heimwärtsstreben*) először minden a ZPO 293. §-ában írt eszköz (megismerési forrást: *Erkenntnisquelle*) igénybe kell vennie, és csak ezek sikertelensége esetén érvényesülhet a *lex fori*. Rendkívül fontos azonban: ha a *lex fori* szerinti jog alapján a tényállás nem bírálható el, az alkalmazandó joghoz legközelebb álló külföldi jogot kell alkalmazni.⁹⁶ Azaz a rendelkezés megfeleltethető a Kódex 8. § (3) bekezdésében írtaknak.

Ezen döntés jelentőségét érzékelteti, hogy a későbbiekben a Szövetségi Alkotmánybíróság is hivatkozott,⁹⁷ valamint az ítélkezési gyakorlat is viszonyítási pontként tekintett rá,⁹⁸ továbbá a jogirodalom is kiemeli.⁹⁹

⁹² MÁDL – VÉKÁS i. m.: 156.

⁹³ FUGLINSZKY Ádám: Kártérítési jog, HVG-ORAC, Bp., 2015.

⁹⁴ BGH, 23.12.1981 – Ivb ZR 643/80.

⁹⁵ BGH, 16.12.1975 – VI ZR 175/74.

⁹⁶ BGH, 23.12.1981 – Ivb ZR 643/80.

⁹⁷ BVerWg, 19.07.2012 – 10.C.2.12.

⁹⁸ BGH, 23.09.1990 – III ZR 158/89.; OLG Köln, 12.04.2002 - 6 U 142/01; OLG Nürnberg, 30.10.1985 - 4 U 1705/84; OLG Frankfurt – 12.03.1999 – 1 WF 36/99.

⁹⁹ Gerhard DANNEMANN: Establishing Foreign law in a German Court (<https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=377>) utolsó megtekintés időpontja: 2020. november 28.

6. A külföldi jog alkalmazásának mellőzése

A hatályos jog¹⁰⁰ alapján szűk körben lehetséges az, hogy az eljáró bíróságnak nem a kapcsoló szabályok alapján kijelölt jogot kell alkalmazni. Így mellőzni kell a kijelölt külföldi jogot:

- ha annak tartalma nem ismert, vagy nem tartalmaz a jogvita szempontjából releváns rendelkezést – ezt az esetkört az Nmjtv. 8. § (3) bekezdése szabályozza, így részletesen kifejtve a 5. pontban.;
- a külföldi jog alkalmazása a magyar közrendbe ütközik – Nmjtv. 12-13. §-ai;
- az általános kitérítő klauzula [Nmjtv. 10. §] alkalmazandó.¹⁰¹

Tekintettel arra, hogy a közrendi klauzula (*ordre public*) elemzése önálló tanulmány tárgyát képezhetné, ezért a következő pontban az általános kitérítő klauzulát elemzem részletesebben.

6.1. Az általános kitérítő klauzula – különös tekintettel a perjogi kérdésekre

Az Nmjtv. 10. § (1) bekezdése rögzíti, ha az ügy körülményei alapján nyilvánvaló, hogy az ügy az e törvény szerint irányadó jognál lényegesen szorosabban kapcsolódik egy másik joghoz, kivételesen ezt a másik jogot lehet alkalmazni. A bíróság erről az alperesi ellenkérelem bírósághoz érkezésétől számított legkésőbb harminc napon belül dönteni köteles.

„A Javaslat célja az, hogy egyértelmű, kiszámítható kapcsoló szabályokkal meghatározza, hogy az egyes ügýtípusokban melyik állam joga áll legszorosabb kapcsolatban a tényállással. Előfordulhatnak azonban olyan atipikus ügyek, amelyekben az absztrakt jelleggel meghatározott kapcsoló szabály nem ehhez a joghoz vezet el, mert a tényállás egy másik joghoz lényegesen szorosabban kapcsolódik. Ezen lehetséges eseteket szem előtt tartva a Javaslat – több más állam nemzetközi magánjogi törvényéhez, illetve uniós rendeletekhez hasonlóan – egy generálklauzulával kivételesen lehetőséget biztosít a jogalkalmazónak arra, hogy eltérjen a Javaslat szerinti kapcsoló szabálytól.”¹⁰²

¹⁰⁰ A korábbi jogirodalom szerint a külföldi jog alkalmazásának mellőzésére vezetett továbbá: a viszonyosság hiánya, ha a belföldi jogban nem volt ismert a külföldi jog által szabályozott, illetve a felek mellőzése kérelme. Részletesen: István SZÁSZY: *International Civil Procedure – A comparative study*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1967. 173.

¹⁰¹ SZABÓ (2020) i. m.: 89.

¹⁰² T/14237. sz. törvényjavaslat 44.

Az általános kitérítő klauzula (*Ausweichklausel*) lehetőséget biztosít a bíró számára, hogy kivételesen eltekintsen a kollíziós kapcsoló szabályban kijelölt jog alkalmazásától, ha az így kijelölt jog nem mutat kellően szoros kapcsolatot az alapuk fekvő tényállással, ugyanakkor egy másik joggal (amelyet a kitérítő klauzula alapján alkalmazhat a bíróság) nyilvánvalóan szorosabb kapcsolatban áll.¹⁰³ Azaz a Kódex ezen szabálya „lehetővé teszi az ügyek egyediesített, rugalmasabb kezelését, előmozdítva az igazságosabb és méltányosabb döntést.”¹⁰⁴

A szabályozás alapja a svájci nemzetközi magánjogi törvény (IPRG) 15. cikkelye volt, amely a klauzulát kivételes klauzulának (*Ausnahmeklausel*) nevezi, ezzel is kifejezésre juttatva, hogy az egyébként irányadó jogtól történő eltérésre csak rendkívül indokolt esetben, kivételesen kerülhet sor. SZABÓ Sarolta emeli ki tanulmányában, hogy ezen rendelkezést a modernitás és a rugalmasság biztosítása érdekében kodifikálta a jogalkotó.¹⁰⁵ Azaz az általános kitérítő klauzula egy szubszidiárius és egyben vaglyagos kapcsoló szabályt foglal magában.¹⁰⁶ A kitérítő klauzula jelentőségét mindemellett megfelelően alátámasztja, hogy megfelelő eszköznek bizonyulhat a csalárd kapcsolat folytán előálló problémák kezelésére.¹⁰⁷ Így osztom azt az álláspontot, hogy a Kódex 10. §-a „generális korrekciós eszközt” jelent.¹⁰⁸

Az Nmjt. 10. § (1) bekezdése egy időbeli korlátot fogalmaz meg a klauzula alkalmazása kapcsán: a bíróság erről az alperesi ellenkérelem bírósághoz érkezésétől számított legkésőbb harminc napon belül dönteni köteles. Érdekes ezen rendelkezés – amelyet a jogirodalom több esetben is kritizált¹⁰⁹ – kapcsán a következőket mérlegelni:

1. Tekintettel arra, hogy a Kódex alapján a bíróság „dönteni” köteles, levezethetőnek tartom, hogy az általános kitérítő klauzula alkalmazásáról alakszerű végzés formájában kell határozni. Ezen végzés – álláspontom szerint – pervezető végzésnek minősül, amely ellen fellebbezésnek sincs helye [Pp. 365. § (2) bekezdés *b*) pont], ennél azonban nagyobb jelentőséggel bír az, hogy a fellebbezés hiánya miatt a végzést indokolni sem kell [Pp. 349. § (3) bekezdés]. Ez utóbbi

¹⁰³ VÉKÁS Lajos: A törvény szerkezetéről és néhány általános részi kérdéstről BERKE Barna – NEMESSÁNYI Zoltán (Szerk.): Az új nemzetközi magánjogi törvény alapjai, HVG-ORAC, Bp., 2016. 28.

¹⁰⁴ T/14237. sz. törvényjavaslat 35.

¹⁰⁵ SZABÓ Sarolta: Az új nemzetközi magánjogi törvény egyes általános részi kérdéseiről In: Jogtudományi közlöny 2018, 11. szám 456.

¹⁰⁶ BURIÁN (2018) i. m.: 26.

¹⁰⁷ VÉKÁS Lajos: Az új nemzetközi magánjogi törvényről In: Jogtudományi Közönlöny 2018, 10. szám 419.

¹⁰⁸ NAGY CSONGOR István: Nemzetközi magánjog, harmadik, bővített és átdolgozott kiadás, HVG-ORAC, Bp., 2017. 43. o. 69. bek.

¹⁰⁹ BURIÁN (2018) i. m.: 26.; SZABÓ (2018) i. m.: 456-457.

körülmény pedig azért bír relevanciával, mert a másodfokú bíróság felülbírálati jogkörének egyik korlátja, hogy az csak azon – fellebbezéssel önállóan nem támadható – végzésekre terjed ki, amelyeket az elsőfokú bíróság ítéletében indokolt, vagy amely az ítélettel szembeni fellebbezésben támadható [Pp. 369. § (2) bekezdés]. Megjegyzendő, hogy a perjogi kódex azt minden esetben tételesen előírja, ha egy végzést legkésőbb az ítéletben kell indokolni [például: Pp. 219. § (1) bekezdés]. Az ítélet elleni fellebbezésben pedig az a végzés támadható, amelyre a Pp. külön indokolási kötelezettséget ír elő [például: Pp. 185. § (3) bekezdés].

Így a fentiek alapján tényként rögzíthető, hogy az általános kitérítő klauzula körében „döntő” végzés önállóan nem fellebbezhető, a bíróságnak azt nem kell indokolnia, ebből pedig az is következik, hogy az ítélet elleni fellebbezés során ezt a határozatot a másodfokú bíróság nem bírálhatja felül.

2. A jogalkotó az írásbeli ellenkérelem előterjesztésétől számított 30 napon belül írja elő ezen döntési kötelezettséget. A gyakorlatban azonban ez a határidő – véleményem szerint – nem minden esetben tűnik megfelelőnek. Azon ügyekben, ahol a külföldi jog alkalmazása, kiváltképp az általános kitérítő klauzula alkalmazása felmerülhet, az esetek döntő hányadában bonyolult megítélésű ügyek. Így önmagában az írásbeli ellenkérelem előterjesztése révén a jogvita keretei nem tekinthetők tisztázottnak, sőt kifejezetten az alkalmazandó külföldi jog (mint a jogállítás része [Pp. 170. § (2) bekezdés *b*) pont]) kapcsán merülhet fel az anyagi pervezetés szükségessége, a jogvita jogi kereteinek további egyértelműsítése. Ez esetben a bíróságnak – a vagyoni jogi perekben – egy út biztosított: további írásbeli perfelvétel elrendelése [Pp. 187. § *a*) pont], azaz a felperest válasziratra kell felhívnia, legfeljebb 45 napos határidő meghatározásával [Pp. 147. § (1) bekezdés]. Így a bíróság legjobb esetben csak a válaszirat beérkezését követően kerülhet abba a helyzetbe, hogy az általános kitérítő klauzula alkalmazásáról dönthessen, ugyanakkor nem tartom kizártnak azt, hogy a válaszirat beérkezését követően a bíróság az alperestől a viszontválasz benyújtását is megköveteli [Pp. 189. § (4) bekezdés], és csak ez után lesz képes a jogvita kereteit meghatározni, és így dönteni az alkalmazandó külföldi jogról.

Azaz – meglátásom szerint – a gyakorlatban a 30 napos határidő csak ritkán lesz tartható, számtalan esetben éppen a jogvita komplexitása okozhatja azt, hogy a bíróság nem lesz képes dönteni az általános kitérítő klauzula alkalmazásáról.

Így vizsgálendő, mi történik az esetben, ha a bíróság a Kódex 10. § (1) bekezdésében írt határidőben dönt az alkalmazandó jogról, később azonban, éppen a válaszirat-viszontválasz

beérkeztét követően más álláspontra helyezkedne. Megteheti-e ezt? Azaz a perjog nyelvén megfogalmazva: köti-e az eljáró bíróságot ezen végzés? Álláspontom szerint nem, ezen végzéshez joghatását tekintve ugyanis „csak” egyszerű kötőerő fűződik [Pp. 357. §], így a pervezetésre vonatkozó végzéséhez nincs kötve a bíróság, azt utóbb megváltoztathatja [Pp. 357. § (2) bekezdés].

6.2. Az általános kitérítő klauzula – különös tekintettel a jogválasztás kapcsolatára

Az Nmjtvt. 10. § (2) bekezdése fontos garanciális szabályt rögzít: nem érvényesülhet az általános kitérítő klauzula, ha az irányadó jog meghatározására jogválasztás útján kerül sor. Azaz a Kódex a jogválasztást tekinti elsődlegesnek, hiszen ez esetben nincs helye szorosabb kapcsolat vizsgálatának és megállapításának.¹¹⁰

Az Nmjtvt. hatálya alá tartozó szerződéses viszonyok esetén, a felek a szerződésükre élhetnek jogválasztással [Kódex 50. § (1) bekezdés]. A felek jogválasztásában ugyanis a feleket megillető rendelkezési jog testesül meg, amely – tágabb értelemben – a nemzetközi eljárásjog egyik legfőbb alapelve.¹¹¹

A jogválasztás elsősorban a kötelmi jog területén jelentkezik, a megnyilvánulhat hallgatólagos és kifejezett formában is.

Azaz az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (a továbbiakban: Róma I. rendelet) hatálya alá tartozó ügyekben nem alkalmazható az Nmjtvt. 50. §-a,¹¹² ebből következően a Kódex 10. §-a sem, hiszen a Róma I. rendelet világosan rögzíti, hogy mely jogok alkalmazása merülhet fel a hatálya alá tartozó jogvitákban [4. cikk].

Releváns, hogy az Nmjtvt. 50. §-a által lefedett esetek kapcsán az általános kitérítő klauzula az esetben sem érvényesülhet, ha a felek a perfelvételi szakban élnek a jogválasztás jogával [Nmjtvt. 50. § (2) bekezdés]. Azaz, ha a felek megállapodnak a jogvitájukra alkalmazandó

¹¹⁰ NEMESSÁNYI Zoltán: Általános kitérítő klauzula. VÉKÁS Lajos – NEMESSÁNYI Zoltán – OSZTOVITS András (szerk.): A nemzetközi magánjogról szóló törvény kommentárja. HVG-ORAC, Bp., 2020. 101.

¹¹¹ Prof. Dr. Reinhold GEIMER: Internationales Zivilprozessrecht. 4. neuarbeitete und erweiterte Auflage, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln 125. o. 305. Rn.

¹¹² T/14237. sz. törvényjavaslat 68.

jogban, úgy nem alkalmazhatja a bíróság – a felek kifejezett érdekével szemben álló –, az általános kitérítő klauzula alkalmazásával megállapított külföldi jogot.¹¹³

Értelemszerűen jogválasztással a felek élhetnek a szerződésen kívüli jogviszony során egyrészt a Kódex által meghatározott területeken, másrészt az uniós jogi aktusok által lefedett területen. Ezek közül az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (a továbbiakban: Róma II. rendelet) emelendő ki. A Róma II. rendelet 14. cikke szabályozza a jogválasztást, kiemelendő, hogy míg a Róma I. rendelet esetén nem kizárt a hallgatólágos jogválasztás, addig a Róma II. rendelet esetén ennek kifejezettnek kell lennie [14. cikk (1) bekezdés]. A számtalan szerződésen kívüli jogviszonyok körében szabályozott jogviszonyok közül azért a Róma II. rendelet tárgyi hatálya alá tartozó területet tartom hangsúlyozandónak, mert érzékelteti a jogválasztás – és ezáltal a felek autonómiájának – jelentőségét. Nem véletlen, hogy a jogirodalom értelmezése szerint a Róma II. rendelet által biztosított jogválasztás lehetőségével egy új korszak kezdődött az összeurópai kollíziós jogban.¹¹⁴

7. Zárszó

Tanulmányomban a külföldi jog alkalmazásával felmerülő perjogi kérdéseket elemeztem. Ennek eredményeként megállapításaim az alábbiak szerint összegezhetők:

1. A külföldi jog tartalmának megállapításával összefüggő iratokat minden esetben fordítással kell ellátni, azonban fő szabályként elegendő az egyszerű fordítás;
2. Az egyszerű fordítás költségét a felperesnek kell előlegeznie [Pp. 79. § (3) bekezdés], figyelemmel arra, hogy ez a költség a bizonyítással nem járó költségnek minősül. Ennek elmulasztása esetén az eljárás szünetel [Pp. 121. § (1) bekezdés *e* pont].
3. A perjogi kódexben ismert költségkedvezmények hatálya – az adott költségkedvezményre vonatkozó szabályok szerint – kiterjed a külföldi jog tartalmának megállapításával összefüggő költségek előlegezésére, illetve viselésére.
4. A Londoni Egyezmény 6. cikk (3) bekezdése kapcsán felmerülő költség előlegezése körében joghézag állapítható meg, így – következtetésem szerint – azt az állam előlegezi, viselésére

¹¹³ NEMESSÁNYI i. m.: 101.

¹¹⁴ László BURIÁN: Die Parteiautonomie im IPR der außervertraglichen Schuldverhältnisse nach Inkrafttreten der Rom II-Verordnung. In: Autonomie – Prozessrecht Deutsch-ungarisches Kolloquium – Annales Sectio Iuridicia, Tomus LII, Bp., 2011. 99.

pedig a Pp. 101. § (1) bekezdése, illetve a Pp. 102. § (1) bekezdése alapján a pervesztes fél köteles.

5. A külföldi jog tartalma megállapítása sikertelensége esetén a bizonyítási teher [Pp. 265. § (1) bekezdés] szabálya nem alkalmazható, hanem az Nmjt. 8. § (3) bekezdésében írt feltételek megvalósulásától függően a magyar jogot, vagy az ott írt kiegészítő jogot kell alkalmazni.

6. Az Nmjt. 8. § (3) bekezdésében szereplő „észszerű idő” időtartamát, figyelemmel arra, hogy itt mindösszesen egy perjogi cselekmény elvégzésére kerül sor, legfeljebb egy évben tartom célszerűnek meghatározni.

7. Az általános kitérítő klauzula vonatkozásában a bíróságnak nem fellebbezhető és kötelezően nem is indokolandó végzésében kell döntenie az alkalmazandó jogról.

8. A Kódex 10. § (1) bekezdésében írt 30 napos határidő nem tűnik célszerűnek, azonban a Pp. 357. § (2) bekezdésében rendezett egyszerű kötőerő szabályával kezelhető.

8. Forrás és irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

Andreas HELDRICH: Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht. Walter de Gruyter & Co. (Berlin) – J.C.B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen, 1969

BÓKA János: Jogharmonizációs dilemmák a külföldi jog tartalmának megállapításával kapcsolatban In: Iustum, Aequum, Salutare 2014, 2. szám

BÓKA János: A Kúria és az ítéletátlák joggyakorlata a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelettel (Nmjtv.) kapcsolatban II. rész – Az alkalmazandó joggal kapcsolatos kérdések In: Kúriai döntések 2015, 8. szám

BURIÁN László: Kodifikálható-e az Európai Unió nemzetközi magánjogának „Általános Része?” In: Iustum Aequum Salutare, 2014, 2. szám

BURIÁN László: Gondolatok az uniós nemzetközi magánjog általános szabályai megalkotásának lehetőségéről és szükségességéről. In: BURIÁN László – SZABÓ Sarolta (szerk.): Arbitrando et curriculum bene deligendo - Ünnepi kötet Horváth Éva 70. születésnapja alkalmából Budapest, Pázmány Press 2014.

BURIÁN László: Általános részi jogintézmények szabályozása a régi és az új nemzetközi magánjogi Kódexben In: Közjegyzők közlönye 2018, 3. szám

FUGLINSZKY Ádám: Kártérítési jog, HVG-ORAC, Budapest, 2015.

Gerhard DANNEMANN: Establishing Foreign law in a German Court (<https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=377>) utolsó megtekintés időpontja: 2020. november 28.

Herbert KÜPPER: Expert Opinions on Foreign Law in Court: Applied comparative law in the Munich Institute for East European Law In: Central European Journal of comparative law 2020/1.

István SZÁSZY: International Civil Procedure – A comparative study. Akadémiai Kiadó, Bp., 1967.

KISS Daisy: A fair eljárás. In: PAPP Zsuzsanna (szerk.): A magyar polgári eljárásjogi a kilencvenes években és az EU jogharmonizáció. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003.

NAGY CSONGOR István: Nemzetközi magánjog, harmadik, bővített és átdolgozott kiadás, HVG-ORAC, Budapest 2017.

László BURIÁN: Die Parteiautonomie im IPR der außervertraglichen Schuldverhältnisse nach Inkrafttreten der Rom II-Verordnung. In: Autonomie – Prozessrecht Deutsch-ungarisches Kolloquium – Annales Sectio Iuridica, Tomus LII, Budapest 2011.

Lee FAIRCLOTH PEOPLES: The Influence the Foreign Law Cited in the Opinions of Advocated General on Community Law *Yearbook of European Law*, Volume 28, Issue 1, 2009.

MÁDL Ferenc – VÉKÁS Lajos: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. ELTE-Eötvös Kiadó, Budapest, 2012.

Dr. Heinrich NAGEL – Dr. Peter GOTTWALD: Internationales Zivilprozessrecht, 7., neu, bearbeitete Auflage, Verlag, Dr. Otto Schmidt, Köln, 2013

NAGYNÉ SÁNDOR Ildikó: Külföldi jog alkalmazása polgári perben – kártérítési peres tekintéssel In: Eljárásjogi szemle 2018, 3. szám

Peter HAY, The Use and Determination of Foreign Law in Civil Litigation in the United States, *The American Journal of Comparative Law*, Volume 62, Issue suppl_1, Supplement 2014.

Prof. Dr. Reinhold GEIMER: Internationales Zivilprozessrecht. 4. neuarbeitete und erweiterte Auflage, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln

SZABÓ Sarolta: A külföldi jog alkalmazásának (tartalma megállapításának) problematikája.

BERKE Barna – NEMESSÁNYI Zoltán (szerk.): Az új nemzetközi magánjogi törvény alapjai. Kodifikációs előtanulmányok. Budapest, HVG ORAC, 2016.

SZABÓ Sarolta: Az új nemzetközi magánjogi törvény egyes általános részi kérdéseiről In: Jogtudományi Közlöny, 2018, 11. szám

SZÁSZY István: Nemzetközi magánjog, Budapest 1938.

SZŐCS Tibor: A magyar nemzetközi polgári eljárásjog reformja – szabályozást igénylő kérdések In: NÉMETH János - VARGA István (szerk.): Egy új polgári perrendtartás alapjai. HVG-ORAC, Budapest, 2014.

SZŐCS Tibor: A külföldi jog közjegyzői eljárásban történő alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok. In: BERKE Barna – NEMESSÁNYI Zoltán (szerk.): Az új nemzetközi magánjogi törvény alapjai – kodifikációs előtanulmányok. HVG-ORAC, Budapest, 2016.

VADÁSZ Vanda: Új szakasz a magyar nemzetközi magánjogban. A Kódex, mint a kollíziós jog reagálóképességének mérőeszköze – MTA LAW Working Papers 2020/28.

VARGA István (szerk.): A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. HVG-ORAC, Budapest, 2018.

VÉKÁS Lajos: Egy új nemzetközi magánjogi törvény megalkotásának néhány elvi kérdéséről In: Jogtudományi Közlöny 2015, 5 szám

VÉKÁS Lajos: A törvény szerkezetéről és néhány általános részi kérdéstről In: BERKE Barna – NEMESSÁNYI Zoltán (szerk.): Az új nemzetközi magánjogi törvény alapjai, HVG-ORAC, Budapest, 2016.

VÉKÁS Lajos: Az új nemzetközi magánjogi törvényről In: Jogtudományi Közlöny 2018/10. szám

VÉKÁS Lajos – NEMESSÁNYI Zoltán – OSZTOVITS András (szerk.): A nemzetközi magánjogról szóló törvény kommentárja, HVG-ORAC, Budapest, 2020.

WOPERA Zsuzsa (szerk.): Kommentár a polgári perrendtartáshoz. Complex kiadó, Budapest, 2019.

Felhasznált magyar nyelvű jogszabályok, jogforrások és eseti döntések

a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény

a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény

a nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény

a külföldi jogról való tájékoztatásról szóló, Londonban, 1968. június 7. napján aláírt Európai Egyezmény (a továbbiakban: Londoni Egyezmény vagy Egyezmény), valamint Strasbourgban, 1978. március 15. napján aláírt Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 140/1992. (X. 20.) Kormányrendelet

a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet létrehozásáról szóló 95/2019. (IV. 25.) Kormányrendelet

az új nemzetközi magánjogi törvény koncepciójáról szóló 1673/2016. (XI. 29.) Kormányhatározat

T/2923. sz. törvényjavaslat az egyes bírósági eljárások elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről

T/11900. sz. törvényjavaslat a polgári perrendtartásról

T/14237. sz. törvényjavaslat a nemzetközi magánjogról

az egyes törvényeknek a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépéséhez szükséges módosításáról szóló 2013. évi CCLII. törvény indokolása

az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról

az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról

A Tanács 2001. május 28-i 2001/470/EK határozata az Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról polgári és kereskedelmi ügyekben

8/1992. (I. 30.) AB határozat

34/1992. (VI. 1.) AB határozat

3237/2012. (IX. 28.) AB határozat

3024/2016. (II. 23.) AB határozat

3336/2019. (XII. 6.) AB határozat

EBH2006. 1520.;

EBH2011. 2315.;

EBH2013.6.161.;

BH1981. 255.;

BH2011. 2305.;

BH2014. I.26.;

BH2019.10.270.;

BH2020. 176.;

BDT2016. 3562.;

LB Pf.VI.26.608/2001/6.;

LB Pf.III.25.783/2002/5.

LB Gfv.IX.30.045/2010/3. szám;

Kúria Pfv.22.143/2011.

Győri Ítéltábla Gpkf.II.26.269/2008/2.

Fővárosi Ítéltábla Pf.9.20.8014/2003/7.;

Fővárosi Ítéltábla 3.Pf.21.385/2013/2.

Fővárosi Ítéltábla Gf.40.277/2015/6.;

Fővárosi Ítéltábla Pf.21.238/2018/5.

Budapest Környéki Törvényszék P.22.484/2008/75.

Karalyos and Huber v. Hungary and Greece, no. 75116/01, 6. April 2004

Felhasznált idegen nyelvű jogszabályok és eseti döntések

Bundesgesetz über das internationale Privatrecht vom 18. Dezember 1987 (IPRG)

Bundesgesetz vom 15. Juni 1978 über das internationale Privatrecht (IPR-Gesetz)

Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)

Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche (BGBEG)

Zivilprozessordnung (ZPO)

BVerWg, 19.07.2012 – 10.C.2.12.

BGH, 16.12.1975 – VI ZR 175/74.

BGH, 23.12.1981 – Ivb ZR 643/80.

BGH, 23.09.1990 – III ZR 158/89.;

OLG Köln, 12.04.2002 - 6 U 142/01;

OLG Nürnberg, 30.10.1985 - 4 U 1705/84;

OLG Frankfurt – 12.03.1999 – 1 WF 36/99.